

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่องตัวแบบการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อการสร้างคามยุติธรรมทางสังคม กรณีศึกษา พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด ประกอบด้วยเนื้อ 4 ส่วน คือ *ส่วนแรก* บริบทพื้นที่และผลกระทบการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด *ส่วนที่สอง* สถานภาพปัจจุบันของนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด *ส่วนที่สาม* แนวทางการพัฒนาในอนาคตของนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด และ *ส่วนสุดท้าย* ตัวแบบการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อการสร้างคามยุติธรรมทางสังคม พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด

บริบทพื้นที่และผลกระทบการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด

1. พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

1.1 บริบททั่วไป

เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากได้รับการประกาศจากคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ กำหนดเป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนมีพื้นที่ครอบคลุมอำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด และอำเภอพบพระ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพขยายการค้าชายแดนไทย-เมียนมาร์ เชื่อมต่อไปสู่อินเดียและจีน และเป็นแหล่งแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก (กรมการจัดหางาน, 2559: 2) สามารถรองรับการขยายตัวทางด้านการค้า การลงทุนภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการค้าชายแดน การเอื้ออำนวยต่อการให้บริการประชาชน การเตรียมความพร้อมต่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจ (เทอดเกียรติ ชินสรนันท์, 2559) ทั้งนี้ เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากภายใต้ นโยบายของคณะกรรมการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่รองรับกลุ่มอุตสาหกรรม และประเภทกิจการเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังตาราง

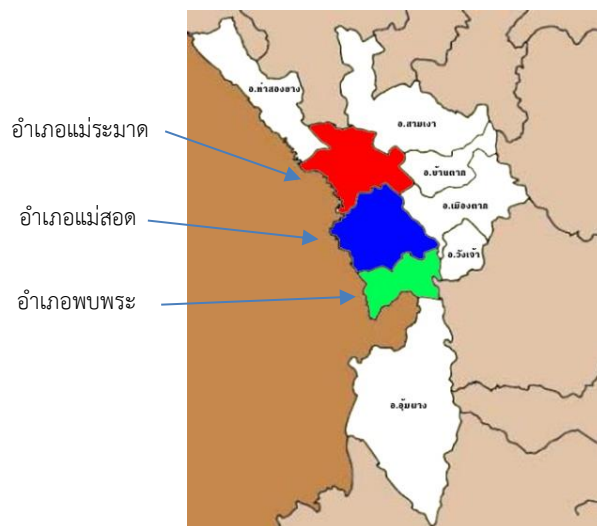
ตารางที่ 4.1 กลุ่มอุตสาหกรรมและประเภทกิจการเป้าหมายในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

4 ใน 13 กลุ่มอุตสาหกรรม	8 ใน 10 ประเภทกิจการ
1. กลุ่มอุตสาหกรรมการเกษตร ประมง และกิจการที่เกี่ยวข้อง	1. กิจการอบพืชและไซโล
2. กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตภัณฑ์เซรามิกส์	2. กิจการผลิตภัณฑ์จากผลพลอยได้หรือเศษวัสดุทางการเกษตร
3. กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนัง	3. กิจการผลิตโครงสร้างโลหะสำหรับงานก่อสร้างหรืองานอุตสาหกรรม
4. กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องเรือน	4. กิจการผลิตสิ่งพิมพ์ทั่วไป
5. กลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณี และเครื่องประดับ	5. กิจการผลิตอาหารสัตว์หรือส่วนผสมอาหารสัตว์
6. กลุ่มอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เครื่องมือแพทย์	6. กิจการผลิตวัสดุก่อสร้าง กิจการผลิตภัณฑ์คอนกรีต
7. กลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องจักร และชิ้นส่วน	

4 ใน 13 กลุ่มอุตสาหกรรม	8 ใน 10 ประเภทกิจการ
8. กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ 9. กลุ่มอุตสาหกรรมผลิตพลาสติก 10. กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตยา 11. กลุ่มอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ 12. กลุ่มนิคมหรือเขตอุตสาหกรรม 13. กลุ่มอุตสาหกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว	อัดแรงสำหรับงานสาธารณูปโภค (ยกเว้นการผลิตกระเบื้องมุงหลังคา เซรามิกส์ และการผลิตกระเบื้องปูพื้นหรือผนัง) 7. กิจการผลิตสิ่งปรุงแต่งสำหรับประติณร่างกาย เช่น สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน ฯ 8. กิจการผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติกสำหรับสินค้าอุปโภค 9. กิจการผลิตสิ่งของจากเยื่อกระดาษ 10. กิจการพัฒนาอาคารสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมและ/หรือคลังสินค้า

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (2559: 24)

เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากมีการจัดตั้งสำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก และดำเนินการจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการลงทุน (One Stop Service: OSS) เพื่อเป็นศูนย์ให้บริการด้านการค้า การลงทุน การให้ข้อมูลและประสานการดำเนินงานในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านแรงงาน สาธารณสุข และความมั่นคง เพื่อให้บริการด้านแรงงาน การจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว การอบรมฝีมือแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ และศูนย์สถานพนาความสัมพันธ์เพื่อนบ้านเมืองน้องระหว่างอำเภอแม่สอดและเมียวดี เพื่อใช้เป็นสำนักงานในการประสานความร่วมมือ และสร้างความสัมพันธ์บ้านที่เมืองน้อง ระหว่างอำเภอแม่สอดกับจังหวัดเมียวดี (อปท นิวส์, 2559)

ภาพที่ 4.1 พื้นที่เป้าหมายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก
 ที่มา: สำนักงานจังหวัดตาก (2559)

1.2 บริบทเฉพาะ

เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากมีพื้นที่ครอบคลุม 1,419 ตารางกิโลเมตร (886,847 ไร่) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมหรือชาวไทยภูเขาและกลุ่มแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน มีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเมียนมาร์ โดยมีด่านการค้าหลักอยู่ระหว่างชายแดนอำเภอแม่สอดกับจังหวัดเมียวดี และมีตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอดเป็นพื้นที่เป้าหมายการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม อำเภอแม่สอดจึงเป็นศูนย์กลางการพัฒนาของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยกำหนดเป็นศูนย์เปลี่ยนถ่ายสินค้าระหว่างประเทศ เครือข่ายอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานต่างด้าวแบบเข้มข้น และศูนย์กลางธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว ส่วนอำเภอแม่ระมาดถูกกำหนดเป็นศูนย์อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าทางการเกษตร และอำเภอพบพระถูกกำหนดเป็นพื้นที่เกษตรและที่อยู่อาศัย ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (อปท นิวส์, 2559)

เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากมีศักยภาพและความพร้อมด้านเศรษฐกิจ การลงทุนภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม และภาคบริการการท่องเที่ยว โดยได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ร่วมกันพัฒนา นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับเขตการค้าเมียวดี (Myawady Trade Zone) ของประเทศเมียนมาร์ เป็นพื้นที่เชื่อมโยงเส้นทางเศรษฐกิจกลุ่มประเทศ CLMV-T (กัมพูชา-ลาว-เมียนมาร์-เวียดนาม-ไทย) และกลุ่มประเทศความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง หรือ GMS (ไทย จีน ลาว กัมพูชา เวียดนาม และเมียนมาร์) รวมทั้งเส้นทางเศรษฐกิจภาคตะวันออก-ภาคตะวันตกของไทย (East-West Economic Corridor: EWWC) และเป็นพื้นที่จุดตัดระหว่างเส้นทางเศรษฐกิจภาคเหนือ-ภาคใต้ของไทย (North-South Economic Corridor: NSEC) มีโครงการคมนาคมทางบกที่สนับสนุนการขนส่งทั้งผู้โดยสารและสินค้า มีความพร้อมของสนามบินพาณิชย์ และการเป็นแหล่งผลิตสินค้าทางการเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัวของพื้นที่ (อปท นิวส์, 2559)

นอกจากนี้ เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากยังอยู่ภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพื้นที่ เช่น กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง กรอบความร่วมมืออริวัตติ-เจ้าพระยา-แม่โขง รวมถึงความสามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางการค้าชายแดนเป็นประตูสู่ยุโรป รวมถึงการฐานการลงทุนเดิมในพื้นที่ เป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น แรงงานต่างด้าวมีย่านจำนวนมาก และมีกลุ่มนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะนักลงทุนจากประเทศจีน มาเลเซีย เกาหลีใต้ เวียดนาม ต่างสนใจมาลงทุนในพื้นที่ ทั้งด้านการค้าขาย ด้านอุตสาหกรรม ด้านการท่องเที่ยว ด้านอัญมณี และด้านเกษตรกรรม (อปท นิวส์, 2559) อย่างไรก็ตาม แม้เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ทิศทางการพัฒนาจังหวัดตากต้องการพัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่อย่างสมดุลทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการพัฒนาการค้าชายแดน การพัฒนาภาคเกษตร การท่องเที่ยว และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (เทศบาลตำบลพบพระ, 2560)

1.3 ผลกระทบ

แม้เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากจะได้รับการคาดการณ์ว่าจะส่งผลกระทบทางบวกในด้านเศรษฐกิจแก่พื้นที่จังหวัดตาก แต่ผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นก็ได้รับการคาดการณ์จากคนในพื้นที่ทั้งจากผู้บริหารระดับจังหวัด ผู้บริหารท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษา ผู้ประกอบการองค์กรพัฒนาเอกชน และจากการสังเกตของคณะผู้วิจัย โดยสรุปมีดังนี้

ประการแรก ความขัดแย้งระหว่างประชาชนในท้องถิ่นกับภาครัฐและภาคเอกชนด้านการจัดการทรัพยากรที่ดิน โดยเฉพาะพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมในตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด ซึ่งมีผลกระทบให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่เดิมต้องอพยพออกมาโดยไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐ เช่น การเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส การจ่ายค่าชดเชย เป็นต้น ขณะเดียวกันกลุ่มทุนที่เป็นนักธุรกิจจากภายนอกเข้ามาจำนวนมากซื้อที่ดินจำนวนมาก ส่งผลให้ที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่ราคาสูงและมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่อาศัยอยู่เดิม

ประการที่สอง ความขัดแย้งระหว่างชาวไทยกับชาวพม่ากลุ่มแรงงานต่างด้าว แม้พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาร์จะมีชาวไทยและกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน แต่การเข้ามาจำนวนมากของกลุ่มแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะชาวพม่า ได้สร้างความรู้สึที่ไม่ดีให้แก่ชาวไทยจำนวนหนึ่ง ในแง่การเข้ามาแย่งชิงที่อยู่อาศัย อาชีพ ทรัพยากรของแผ่นดินไทย การก่อปัญหาอาชญากรรม และการแสดงออกของกลุ่มต่างด้าวบางกลุ่มซึ่งไม่เคารพชาวไทยที่เป็นเจ้าของบ้าน จนกระทั่งชาวไทยบางชุมชนขึ้นป้ายประกาศประท้วงประชันเชิงเสียดสีว่า “ที่นี่แผ่นดินพม่า ไม่ใช่แผ่นดินไทย คนไทยถูกมองข้ามหัว” สิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นปมความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น หากไม่มีการจัดการปัญหาที่ดีพอ

ประการที่สาม ปัญหาประชากรแฝงและแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรเด็กต่างด้าว พื้นที่ชายแดนมีประชากรแฝงเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอำเภอแม่สอดซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างด้าวทั้งชาวพม่า ชาวมอญ ชาวลาว ชาวโรฮิงญา เป็นต้น บางพื้นที่ประชากรแฝงกลุ่มต่างด้าวมีจำนวนมากกว่าประชากรชาวไทย ประชากรแฝงกลุ่มต่างด้าวมักอาศัยอยู่กันเป็นชุมชนแออัดหรือเช่าบ้านอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ ในพื้นที่บริเวณเดียวกัน รวมทั้งมีการชักชวนญาติพี่น้องให้เข้ามาฝั่งไทยอยู่เรื่อย ๆ การเพิ่มขึ้นของประชากรแฝงวัยผู้ใหญ่มีผลต่อการเพิ่มสัดส่วนของประชากรวัยเด็กต่างด้าวทั้งที่เกิดในแผ่นดินไทยและติดตามพ่อแม่ผู้ปกครองจากประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากกลุ่มแรงงานต่างด้าวนิยมเข้ามาทำงานและอาศัยในประเทศไทย เนื่องจากมีการค่าจ้างและคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าการกลับไปยังประเทศตนเอง แต่ปัญหาประชากรแฝงเหล่านี้กลายเป็นภาระของท้องถิ่นที่จำเป็นต้องแบกรับด้วยหลักสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรม

ประการที่สี่ ปัญหาสังคม เป็นปัญหาสืบเนื่องจากปัญหาประชากรแฝง เพราะการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวส่งผลกระทบต่อปัญหาชุมชนแออัด ยาเสพติด อาชญากรรม ค่าขายสินค้า ผิดกฎหมาย ประเวณี โรคติดต่อร้ายแรง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเด็กที่จะได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมรอบข้าง ขณะเดียวกันปัญหาสังคมกลายเป็นภาระของท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ต้องจัดการและดูแลปัญหาเหล่านั้น

ประการสุดท้าย ปัญหาความไม่ได้รับความยุติธรรมจากการพัฒนา การเข้ามาของภาคเอกชนที่เป็นกลุ่มธุรกิจจากภายนอกทั้งนักลงทุนชาวไทยและต่างชาติ ถูกมองว่าชาวไทยหรือ

คนในท้องถิ่นไม่ได้รับผลประโยชน์มากนัก เนื่องจากการนิคมอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีกำลังแรงงานไร้ทักษะที่เป็นแรงงานต่างด้าวและแรงงานมีทักษะจากส่วนกลางหรือนำมาจากประเทศตนเอง ทั้งยังเข้ามาใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นหรือแผ่นดินไทย แต่ไม่มีการกระจายผลประโยชน์ให้คนไทยหรือประชาชนและผู้ประกอบการในท้องถิ่น ยกเว้นภาคการบริการและการท่องเที่ยวที่ประชาชนในท้องถิ่นมองเห็นแนวโน้มการได้รับผลประโยชน์อยู่บ้าง ดังนั้น ภาครัฐจึงควรมีการจัดการให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

2. พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด

2.1 บริบททั่วไป

เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดได้รับการประกาศจากคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ กำหนดเป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน มีพื้นที่ครอบคลุมอำเภอคลองใหญ่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพขยายการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา พื้นที่ตั้งใกล้ท่าเรือสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา กับท่าเรือแหลมฉบัง ประเทศไทย รวมทั้งมีศักยภาพขยายอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ (กรมการจัดหางาน, 2559: 4) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดภายใต้นโยบายของคณะกรรมการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่รองรับกลุ่มอุตสาหกรรมและประเภทกิจการเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังตาราง

ตารางที่ 4.2 กลุ่มอุตสาหกรรมและประเภทกิจการเป้าหมายในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

4 ใน 13 กลุ่มอุตสาหกรรม	8 ใน 10 ประเภทกิจการ
1. กลุ่มอุตสาหกรรมเกษตร ประมง และกิจการที่เกี่ยวข้อง 11. กลุ่มอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ 12. กลุ่มนิคมหรือเขตอุตสาหกรรม 13. กลุ่มอุตสาหกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว	1. กิจการอบฟิชและโซโล 2. กิจการผลิตภัณฑ์จากผลพลอยได้หรือเศษวัสดุทางการเกษตร 4. กิจการผลิตสิ่งพิมพ์ทั่วไป 5. กิจการผลิตอาหารสัตว์หรือส่วนผสมอาหารสัตว์ 6. กิจการผลิตวัสดุก่อสร้าง กิจการผลิตภัณฑ์คอนกรีตอัดแรงสำหรับงานสาธารณูปโภค (ยกเว้นการผลิตกระเบื้องมุงหลังคา เซรามิกส์ และการผลิตกระเบื้องปูพื้นหรือผนัง) 7. กิจการผลิตสิ่งปรุงแต่งสำหรับประติณร่างกาย เช่น สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน ฯ 8. กิจการผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติกสำหรับสินค้าอุปโภค 10. กิจการพัฒนาอาคารสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมและ/หรือคลังสินค้า

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (2559: 24)

เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสาธารณูปการ ด้านหน่วยงานอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน สำหรับด้านแรงงานได้จัดตั้ง

ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จด้านแรงงานต่างด้าว (One Stop Service) และศูนย์บริหารแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ชายแดน เพื่อเปิดบริการแก่แรงงานต่างด้าว ผู้ประกอบการ และประชาชน รวมทั้งเพื่อรองรับแรงงานต่างด้าวที่มีการเคลื่อนย้ายไป-มาระหว่างจังหวัดตราด ประเทศไทย กับจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา (สำนักงานจังหวัดตราด, 2558)

ภาพที่ 4.2 พื้นที่เป้าหมายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด
ที่มา: ไทยพีบีเอส (2559)

2.2 บริบทเฉพาะ

เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดมีพื้นที่ตั้งครอบคลุมอำเภอคลองใหญ่ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีพื้นที่เพียง 50 ตารางกิโลเมตร (31,375 ไร่) มีพื้นที่ราบเล็กน้อย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขาและติดทะเลอ่าวไทย เมื่อมีการประกาศจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด คณะกรรมการนโยบายและขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดจึงดำเนินการศึกษากรอบแนวคิดการจัดตั้งและศักยภาพของพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด ความพร้อมของพื้นที่ต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของพื้นที่จังหวัดตราด โดยมีการจัดเวทีประชุมแสดงความคิดเห็นของตัวแทนจังหวัดจากภาคส่วนต่าง ๆ พบว่า เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดมีแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ 3 ประการ คือ 1) ศักยภาพของพื้นที่ ได้แก่ ด่านพรมแดนบ้านหาดเล็กเชื่อมต่อกับทางหลวงของประเทศกัมพูชา และมีท่าเรือน้ำลึกเป็นช่องทางการขนส่งสินค้า โดยเฉพาะการส่งออกสินค้าการเกษตร การประมง ไปยังประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนาม ในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น 2) การขยายตัวด้านการท่องเที่ยวของประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนาม จึงต้องจัดบริการการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงระหว่าง 3 ประเทศ และ 3) ปริมาณการนำเข้า-ส่งออกสินค้าประเภทเพิ่มขึ้น โดยมีสินค้าส่งออกสำคัญ เช่น น้ำตาล เครื่องดื่มต่าง ๆ และกลุ่มสินค้าอุปโภค/บริโภค เป็นต้น ส่วนสินค้านำเข้าสำคัญ เช่น ชุดสายไฟรถยนต์ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงอุตสาหกรรมภายในประเทศ เป็นต้น (สำนักงานจังหวัดตราด, 2560ก)

กรอบการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ดังกล่าว คณะกรรมการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดจึงกำหนดจุดยืนความต้องการการพัฒนาและรูปแบบการพัฒนา

เขตเศรษฐกิจพิเศษที่เหมาะสมกับจังหวัดตราด (Positioning) คือ “*การเป็นนิคมอุตสาหกรรมการให้บริการ*” และการเป็น “*เมืองแห่งความสุขสีเขียว (Green City)*” กล่าวคือ “*การพัฒนาไม่ควร มีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ แต่ควรพัฒนาเป็นเมืองบริการการค้าระหว่างประเทศครบ วงจร (Fully International Trade Service City) ศูนย์กลางการค้าส่งและขนส่งต่อเนื่อง ระหว่างประเทศ และการเป็นศูนย์กลางให้บริการการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค มีการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้อย่างยั่งยืน*” โดยให้ความสำคัญเร่งด่วนกับการพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ 1) การเป็นศูนย์สนับสนุนและให้บริการการนำเข้า-ส่งออกสินค้า (Support service in Import/Export process) โดยสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ที่ได้ภายใน จังหวัดให้มากที่สุด โดยเฉพาะสินค้าการเกษตรและประมง และสนับสนุนระบบการนำเข้า-ส่งออก สินค้าตามระบบศุลกากร 2) การเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ทั้งระบบโดยการเชื่อมโยง การขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ (Logistic Center) เชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศ CLMV-T และกลุ่มประเทศ GNS การเชื่อมโยงการขนส่งจากทะเลอ่าวไทยสู่ทะเลอันดามัน หรือการเชื่อมโยงกับ โครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก 3) การเป็นศูนย์กลางให้บริการการท่องเที่ยวในระดับ ภูมิภาค (Tourism Hub) โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (สำนักงาน จังหวัดตราด, 2558: 2; สำนักงานจังหวัดตราด, 2560ก; ประธาน สุรกิจบวร, 2560; สุรศักดิ์ อินทร ประเสริฐ, 2560)

อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด เป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดตราด ประกอบด้วย 3 ตำบล คือ ตำบลคลองใหญ่ ตำบลไม้รุ่ด และตำบลหาดเล็ก ทั้งนี้ ตำบลไม้รุ่ดถูก กำหนดเป็นพื้นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมบริการหรือโครงการลงทุนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดตราด โดยมีบริษัทพร็อพเพอร์ตี้ เพอร์เฟค จำกัด (มหาชน) เป็นหน่วยงานภาคเอกชนที่ได้รับ สิทธิลงทุนในพื้นที่ดังกล่าว (สำนักงานจังหวัดตราด, 2560ข) อำเภอคลองใหญ่เป็นพื้นที่ชายแดน ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา ประชาชนของสองประเทศในบริเวณชายแดนดังกล่าวมีความสัมพันธ์ ที่ติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยยุคโบราณจนถึงยุครัตนโกสินทร์ เมื่อรัชกาลที่ 5 ทรงยกพื้นที่ประจันตคีรี พระ ตะบอง เสียมราช และศรีโสภณ ให้กับประเทศฝรั่งเศสเพื่อรักษาอธิปไตยสยาม คนไทยซึ่งอาศัยอยู่ใน พื้นที่ดังกล่าวได้กลายเป็นคนไทยพลัดถิ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชา จึงมีความสัมพันธ์ในเชิง แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยกับชาวกัมพูชาหรือเขมรและการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ โดยเฉพาะคนไทยที่อาศัยในจังหวัดเกาะกงของกัมพูชา ประกอบกับพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา มีความ สะดวกในการเดินทางข้ามแดนและการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างกัน จึงเกิดการแต่งงานสร้างครอบครัว ระหว่างชาวไทยจากแผ่นดินไทยกับชาวกัมพูชา และมีการนับเป็นระบบเครือญาติข้ามแดนสอง แผ่นดิน ชาวไทยในพื้นที่คลองใหญ่จึงไม่รู้สึกว่าชาวกัมพูชาเป็นต่างด้าวหรือรู้สึกแปลกแยกแตกต่าง กันมากนัก แต่กลับมีความรู้สึกคุ้นเคยเหมือนเป็นญาติพี่น้องหรือบ้านพี่เมืองน้องที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งนี้ ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอคลองใหญ่ ประกอบด้วย ชาวกัมพูชา ชาวลาว ชาวเวียดนาม ชาวมอญ ชาวจีนอพยพ และชาวเมียนมาร์ โดยชาวกัมพูชาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวน มากที่สุดและส่วนใหญ่เป็นแรงงานในภาคการประมง ภาคการเกษตร และภาคบริการการท่องเที่ยว (ประธาน สุรกิจบวร, 2560; สุรศักดิ์ อินทรประเสริฐ, 2560; สมชาย กิมสร้อย, 2560)

2.3 ผลกระทบ

แม้เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดจะได้รับการคาดการณ์ว่าจะส่งผลกระทบทางบวกในด้านเศรษฐกิจแก่พื้นที่จังหวัดตราด แต่ผลกระทบทางลบที่จะได้รับการคาดการณ์จากคนในพื้นที่ทั้งจากผู้บริหารระดับจังหวัด ผู้บริหารท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษา ผู้ประกอบการ และองค์กรพัฒนาเอกชน โดยสรุปมีดังนี้

ประการแรก ประชากรแฝง แรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะชาวกัมพูชาเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดในอำเภอคลองใหญ่ โดยมีทั้งแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองแบบถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย แม้ว่าปัจจุบันรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารจัดการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 เพื่อจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวแล้วก็ตาม และประเทศกัมพูชาก็มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่จังหวัดเกาะกงโดยการสนับสนุนทุนจากประเทศจีน นโยบายของประเทศกัมพูชาจึงส่งเสริมให้ชาวกัมพูชากลับไปเป็นแรงงานของประเทศตนเอง แต่มีอาจทำให้ประชากรแฝงกลุ่มแรงงานต่างด้าวในอำเภอคลองใหญ่ลดลงได้ เพราะชาวกัมพูชานิยมทำงานในประเทศไทยมากกว่า เนื่องจากการมีค่าจ้างและคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า รวมทั้งโอกาสในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษาของอำเภอคลองใหญ่ ประเทศไทย

ประการที่สอง ปัญหาสังคม ปัญหาประชากรแฝงส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านสังคมตามมาในพื้นที่อำเภอคลองใหญ่ โดยเฉพาะปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาหลักที่สำคัญของพื้นที่ชายแดน และไม่มีแนวโน้มจะหมดไป รวมถึงปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่อันเกิดจากแรงงานต่างด้าว และปัญหาชุมชนแออัด

ประการที่สาม ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบันที่อำเภอคลองใหญ่กำลังเผชิญ ทั้งปัญหาขยะบนบกและขยะทะเล ซึ่งสาเหตุหนึ่งเกิดจากแรงงานต่างด้าวชาวกระเปาะ วินัยและจิตสำนึกในการจัดการขยะ ประกอบกับอาศัยแรงงานต่างด้าวอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ แต่ขาดความรับผิดชอบในการจัดการขยะของครัวเรือนและชุมชน ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรในการจัดการขยะที่เพียงพอ นอกจากนี้ การจัดตั้งพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดก็มีแนวโน้มของการปัญหาขยะและปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ขึ้น (นายกคลองใหญ่ ไม้รูด คุณเรวดี)

ประการสุดท้าย ปัญหาความไม่ได้รับความยุติธรรมจากการพัฒนา การพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษถูกมองว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นของนักลงทุนรายใหญ่จากส่วนกลาง และเข้ามาใช้ทรัพยากรของท้องถิ่น ขณะที่ประชาชน ชุมชน และผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่ไม่ได้รับผลประโยชน์และต้องอยู่ในฐานะผู้รับผลกระทบทางลบจากปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมา นอกจากนี้ แรงงานต่างด้าวซึ่งมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ก็ถูกมองว่าเข้ามาใช้ทรัพยากรในแผ่นดินไทย โดยไม่มีส่วนร่วมรับผิดชอบหรือรับภาระค่าใช้จ่ายใด ๆ เช่น การเข้าใช้บริการการศึกษา การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย และสาธารณูปการ เป็นต้น

สถานภาพนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด

1. พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

การดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากปัจจุบันอยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดตาก โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานดำเนินการจัดการศึกษาในพื้นที่ สำหรับเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ประกอบด้วย 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) เด็กกลุ่มชาติพันธุ์จากครอบครัวชนเผ่าพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมายาวนานและได้รับสัญชาติไทย เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงหรือปะกาเกอวู ม้ง แม้ว มูเซอ ลีซอ ปะหล่อง และละอู และ 2) เด็กกลุ่มชาติพันธุ์จากครอบครัวแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศเมียนมาร์ และประเทศลาว เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวพม่า ชาวมอญสัญชาติพม่า และชาวกะเหรี่ยงสัญชาติพม่า รองลงมาเป็นเด็กชาวอินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ โรฮิงญา และลาว ซึ่งการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเหล่านี้แม้ว่าปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดตาก แต่เนื่องจากอยู่ในสภาวะการเปลี่ยนผ่านของนโยบายรัฐบาลซึ่งเพิ่งประกาศใช้ไม่นานนัก ดังนั้น การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่จึงยังเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการด้านการศึกษา ทั้งนี้ การดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้

1.1 ด้านกระบวนการนโยบาย

1.1 การมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา นโยบาย

การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากอยู่ภายใต้การดำเนินนโยบายท้องถิ่นที่สำคัญ คือ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น และแผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น การวิจัยนี้เน้นการมีส่วนร่วมจากภาคีพัฒนานโยบายหรือแผนท้องถิ่น จากกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นผู้ปกครองเด็ก และกลุ่มภาคเอกชนที่ลงทุนในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาดั้งเดิมและมีสัญชาติไทย และกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรงงานต่างด้าว กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมมีส่วนร่วมในนโยบายการจัดการศึกษาฯ 5 ระดับ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมระดับข้อมูล คือ การได้รับข้อมูลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาเกี่ยวกับการขอมูลการนำบุตรหลานเข้าเรียน ผ่านช่องทางประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น บอร์ด แผ่นป้าย แผ่นพับ เสียงตามสาย สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น รวมถึงข้อมูลการจัดการเรียนการสอนในแต่ละปีการศึกษา โดยมีการสื่อสารด้วยภาษาไทยแก่กลุ่มชาติพันธุ์ (2) การมีส่วนร่วมระดับปรึกษาหารือ กลุ่มชาติพันธุ์มีส่วนร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกับผู้ปกครองอื่น ๆ และสถานศึกษา ช่วยสะท้อนปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของแต่ละชนเผ่า (3) การมีส่วนร่วมระดับการมีบทบาททำกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษา เช่น ร่วมเป็นครูวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา เล่านิทานพื้นเมือง ร่วม

กิจกรรมวันสำคัญหรือวันตามประเพณี ร่วมเป็นจิตอาสาทำความสะอาด ซ่อมแซม ปรับปรุงสถานศึกษา เป็นต้น (4) การมีส่วนร่วมระดับสร้างความร่วมมือโดยการร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา และคณะกรรมการชุมชน มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติงานกับสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ (5) การมีส่วนร่วมระดับการให้อำนาจประชาชน กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าพื้นเมืองที่มีสัญชาติไทยมีสิทธิเป็นผู้แทนของท้องถิ่นเพื่อรับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล และมีสิทธิเป็นผู้บริหารท้องถิ่น ทำหน้าที่เสนอหรือผลักดันนโยบายการศึกษาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรงงานต่างด้าวสามารถมีส่วนร่วมในนโยบายการจัดการศึกษาร่วมกับผู้ปกครองชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาหรือกลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองในระดับการรับรู้ข้อมูล ผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์จากสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งข้อมูลภาษาไทยและภาษาพม่า และการมีส่วนร่วมระดับปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมระดับการทำกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน แต่กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้ไม่มีสิทธิมีส่วนร่วมระดับการสร้างความร่วมมือโดยการเป็นคณะกรรมการหรือกลไกการมีส่วนร่วมแบบทางการ และระดับการให้อำนาจประชาชนในการเป็นตัวแทนชุมชนเพื่อมีตำแหน่งทางการบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ เนื่องจากสถานะส่วนบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย หรือการเป็นบุคคลไร้สัญชาติ สาเหตุจากข้อจำกัดทางกฎหมาย และการรักษาความมั่นคงภายในของประเทศไทย

2) การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) บริษัทสัญชาติไทยทั้งที่เป็นนักลงทุนหรือผู้ประกอบการท้องถิ่นหรือในพื้นที่และผู้ประกอบการรายใหญ่นอกพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจเครื่องสัพพัตน์พิบูลย์ เครื่องเจริญโภคภัณฑ์ และเครือผาแดงอินทรีสทรี และเครือเซลล์ทรีล ภาคเอกชนกลุ่มนี้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนทุนการศึกษาและบริจาคอุปกรณ์การเรียนการสอน อุปกรณ์กีฬา อาหาร โดยเป็นการมีส่วนร่วมแบบครั้งคราวตามกิจกรรมและไม่ครอบคลุมทุกสถานศึกษา และ (2) บริษัทสัญชาติต่างชาติ โดยเฉพาะนักลงทุนหรือผู้ประกอบการสัญชาติจีน เกาหลีใต้ อินเดีย มาเลเซีย และเวียดนาม ภาคเอกชนกลุ่มนี้ยังไม่มีบทบาทการมีส่วนร่วมใด ๆ ในนโยบายการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตาม ในอนาคตภาคเอกชนทั้งที่เป็นบริษัทสัญชาติไทยและต่างชาติต้องมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ในรูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคมหรือแสดงสิ่งที่เป็นคุณค่าคืนแก่ชุมชนสังคมด้านการศึกษาและสาธารณสุข โดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาสและกลุ่มคนด้อยโอกาส รวมถึงบุตรหลานกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ทั้งนี้ บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนดังกล่าวเป็นไปตามเกณฑ์ของกรมธนารักษ์ นโยบายรัฐบาล และข้อตกลงประชาคมอาเซียนด้านสังคมและวัฒนธรรมว่าด้วยการสร้างคามยุติธรรมด้านการศึกษา

1.2 สิทธิและความสามารถในการพิทักษ์สิทธิ์ด้านการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์

ผู้ปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งกลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองและกลุ่มแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่รับรู้สิทธิการศึกษาของบุตรหลาน และพาบุตรหลานมาใช้สิทธิเข้าเรียนในสถานศึกษา ซึ่งกระจายครอบคลุมทุกตำบลทุกอำเภอในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานต่างด้าวมีความตื่นตัวในการนำบุตรหลานมาเข้าเรียนยังสถานศึกษาในไทยเป็นจำนวนมาก โดยมีทั้งเข้ามาเรียน

แบบเข้ามาเยียนกลับประเทศเมียนมาร์ การเข้าเรียนโดยผู้ปกครองอาศัยอยู่ในฝั่งประเทศไทย หรือการนำบุตรหลานมาฝากกับครอบครัวชาวไทย นอกจากนี้ ผู้ปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ยังมีความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาตลอดอย่างต่อเนื่อง และอุทิศเวลาเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับสถานศึกษา จนมีผู้เปรียบเปรยว่า “ผู้ปกครองกลุ่มชาติพันธุ์มีความตื่นตัว กระตือรือร้น ให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาสำหรับบุตรหลานมากกว่าชาวไทยเสียอีก” ทั้งนี้ ความสามารถในการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง เกิดขึ้นจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทั้งภายในชุมชน สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และข้อมูลข่าวสารจากสังคมภายนอกในสังคมไทย ส่วนความสามารถในการพิทักษ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรงงานต่างด้าว เกิดจากการรับรู้ข้อมูลในหมู่แรงงานต่างด้าวด้วยกัน การถามไถ่เครือข่ายที่เข้ามาอาศัยในไทย และข้อมูลประชาสัมพันธ์จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อย่างไรก็ดี เป้าหมายการรับสิทธิการศึกษาสำหรับบุตรหลานของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง มีเพื่อการศึกษาในระดับภาคบังคับและส่วนใหญ่ไม่นิยมให้บุตรหลานศึกษาต่อในระดับสูง แต่ต้องการให้เป็นแรงงานครอบครัวในภาคการเกษตร ขณะที่เป้าหมายของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรงงานต่างด้าวซึ่งส่วนใหญ่ในการรับสิทธิการศึกษาของบุตรหลาน เพื่อหวังให้มีทักษะภาษาไทย มีวุฒิบัตรจากสถานศึกษาไทย เรียนรู้สังคมไทย และเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองเมื่อเติบโตขึ้นตามวัย รวมทั้งเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต โดยเฉพาะอาชีพที่เกี่ยวข้องภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาร์ หรือการพัฒนาตนเองเป็นผู้ประกอบการรายย่อยได้ การเข้ามาศึกษาในสถานศึกษาไทยจึงเป็นช่องทางและโอกาสการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุตรหลานแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน

1.2 ด้านเนื้อหานโยบาย

1.2.1 ความเสมอภาคของโอกาส การเข้าถึง และคุณภาพการศึกษา

1) ความเสมอภาคของโอกาส และการเข้าถึงโอกาส องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์โดยให้สิทธิความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา และการไม่เลือกปฏิบัติต่อการเข้าถึงการศึกษา แต่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อครอบคลุมเด็กทุกกลุ่มที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบ รวมถึงเด็กต่างด้าวที่อยู่นอกเขตความรับผิดชอบ โดยถือว่าการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่เด็กทุกคนควรได้รับ เด็กกลุ่มชาติพันธุ์จึงได้รับการปฏิบัติเหมือนกับเด็กไทยทั่วไป โดยไม่มีการแบ่งแยกชนชาติ สำหรับการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ซึ่งผู้ปกครองต้องแสดงหลักฐานสำคัญ ได้แก่ 1) ใบสมัครและรูปถ่ายเด็ก 2) บัตรประจำตัวเด็ก 13 หลัก กรณีเด็กต่างด้าวใช้รหัส 0 3) สำเนาสูติบัตรเด็ก 4) สำเนาทะเบียนบ้านผู้ปกครองหรือนายจ้าง 5) ใบมอบตัว 6) สมุดบันทึกสุขภาพหรือใบรับรองแพทย์ กรณีเด็กไร้สัญชาติหรือไม่มีสถานะใด ๆ และเด็กกำพร้า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งใช้หลักความยืดหยุ่นในการพิจารณารับเข้าเรียน หรือให้ผู้ปกครองแสดงหลักฐาน อื่น ๆ เช่น หนังสือรับรองการเกิด หนังสือแจ้งประวัติบุคคลตามแบบของกระทรวงศึกษาธิการ หนังสือส่งมอบตัวจากสถานสงเคราะห์เอกชน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แนวโน้มเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ

หากไม่มีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ การจัดการศึกษาท้องถิ่นก็จะกลายเป็นภาระงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ ไป

2) คุณภาพการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินนโยบายจัดการคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย มาตรฐานการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มาตรฐานการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษา และแผนพัฒนาการศึกษาสามปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนพัฒนาการศึกษาสามปีของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการ ด้านอาคารสถานที่ และด้านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

สำหรับหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันยังใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 และหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์สูงเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ ดังนั้นหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษาจึงมีการนำประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของชนเผ่า มาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่มีการจัดการเรียนการสอน การเชิญผู้นำ ผู้อาวุโส ปราชญ์ของชนเผ่า มาเป็นครูจิตอาสา วิทยากร ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ให้เด็ก โดยเฉพาะการปลูกฝังวิถีชีวิตของคนที่มีสัมพันธ์กับป่าไม้และธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดตากเป็นป่าไม้ในเขตป่าสงวน ป่าอนุรักษ์ และอุทยานแห่งชาติ นอกจากนี้ ยังมีการจัดประสบการณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้เด็กเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น การทอผ้าของชนเผ่า การเก็บเห็ดและหน่อไม้ การเก็บและปลูกสมุนไพร การทำนาข้าว เป็นต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งยังมีการจ้างครูที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าพื้นเมือง (โดยเฉพาะชาวกะเหรี่ยง) และชาวพม่ามาเป็นครูผู้ดูแลเด็กควบคู่กับครูชาวไทย เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารและคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น เด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์กับเด็กไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากจึงมีการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนทักษะภาษาและวัฒนธรรมระหว่างกัน โดยครูผู้สอนสอดแทรกการเคารพในอัตลักษณ์ของแต่ละชนชาติ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในท่ามกลางสังคมแห่งความหลากหลายของพื้นที่ชายแดน

1.2.2 ความสอดคล้องของระดับนโยบาย กติกาสากล กับบริบทพื้นที่

การดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2560 นโยบายกระทรวงมหาดไทย และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และมีทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองการพัฒนาจังหวัดตากให้เป็นเมืองการค้าชายแดน เมืองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่มิได้รับรู้แนวนโยบายเกี่ยวกับสิทธิเด็กสากล ค.ศ. 1989 นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส พ.ศ. 2548 และคู่มือแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งเป็นกติกาสากลและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กชาติพันธุ์โดยตรง เนื่องจากมิได้

รับการเผยแพร่หรืออบรมความรู้จากหน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้องกับกติกาสากลและนโยบายด้านเด็กกลุ่มด้อยโอกาสดังกล่าว ขณะที่ผู้บริหารท้องถิ่นและผู้บริหารการศึกษาบางส่วนมีประสบการณ์รับรู้เกี่ยวกับสิทธิเด็กสากลแต่มิได้นำมาเผยแพร่ในองค์การให้แพร่หลาย รวมถึงมีความคิดเห็นว่าการดำเนินการดำเนินนโยบายก็ให้สิทธิการศึกษาแก่เด็กทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ โดยคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมและการให้โอกาสทางการศึกษา ตลอดทั้งมีการจัดการเรียนการสอนที่ยึดความสอดคล้องและยึดหยุ่นตามบริบท วิถีชีวิต วัฒนธรรม อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารท้องถิ่นและผู้บริหารการศึกษาท้องถิ่นต่างแสดงความสนใจและต้องการความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสิทธิเด็กสากล กรอบการจัดการศึกษาตามประชาอาเซียน กติกาสากล และนโยบายส่วนกลางต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาส ยากจน และยังไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้

1.3 ปัญหาอุปสรรคของนโยบาย

1) ปัญหาด้านบริบท ได้แก่ ปัญหาประชากรแฝง โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวพม่า การเพิ่มจำนวนประชากรวัยเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งจากกลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองบางเผ่าที่นิยมมีบุตรจำนวนมากเพื่อใช้เป็นแรงงานในครอบครัวและจากกลุ่มแรงงานต่างด้าว ขณะที่ประชากรวัยเด็กไทยกลับมีแนวโน้มลดลง ปัญหาดังกล่าวสร้างภาระแก่ท้องถิ่นในด้านงบประมาณการจัดบริการสาธารณสุข ทั้งด้านการศึกษาและสาธารณสุข รวมถึงด้านอื่น ๆ และส่งผลต่อเนื่องถึงปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติดและการค้าประเวณี ปัญหาความมั่นคงชายแดน ปัญหาโรคติดต่อร้ายแรงที่เกิดขึ้นบริเวณแนวตะเข็บชายแดนโดยมีชาวพม่าเป็นพาหะนำโรค เช่น โรคเท้าช้าง โรคมาลาเรีย โรคไข้เลือดออก โรคแปลกประหลาดไม่สามารถระบุได้ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากได้รับการพัฒนาเต็มรูปแบบ นอกจากนี้ บริบทของจังหวัดตากยังเป็นพื้นที่สูงที่ไกลเขาสลับซับซ้อน ชนเผ่าพื้นเมืองมักตั้งชุมชนอาศัยอยู่บนที่สูงหรือที่ราบระหว่างหุบเขา ส่งผลให้การเดินทางมาเรียนของเด็กมีปัญหาอุปสรรค โดยเฉพาะในฤดูฝนซึ่งการเดินทางเป็นไปอย่างยากลำบากและเสี่ยงอันตราย

2) ปัญหาด้านนโยบายการจัดการศึกษา ขาดนโยบายการจัดการศึกษาในภาพรวม และนโยบายการพัฒนาการศึกษาในระยะยาวที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ การดำเนินนโยบายขาดความเป็นเอกภาพขาดการมีทิศทางเดียวกัน ขาดศูนย์กลางหรือจุดเชื่อมโยงประสานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่ โดยที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากเป็นพื้นที่ที่หลายหน่วยงานและหลายประเภทหน่วยงานที่ดูแลจัดการศึกษา นอกจากนี้ กลไกระดับพื้นที่โดยเฉพาะคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดตากยังขาดการประสานที่ชัดเจนเพื่อพัฒนาการศึกษา คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดตากขาดนโยบายการจัดการศึกษาที่ชัดเจนและไม่มีแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นกลไกที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาไม่นาน จึงยังอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านการพัฒนา

3) ปัญหาด้านทัศนคติและมุมมองของชาวไทยต่อกลุ่มแรงงานต่างด้าว แม้ส่วนใหญ่เป็นภาพการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยและชาวแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านอย่างสงบ แต่มีชาวไทยจำนวนหนึ่งมีทัศนคติไม่ยอมรับกลุ่มแรงงานต่างด้าว ไม่นิยมให้บุตรหลานเรียนร่วมกับเด็ก

ต่างด้าว และพวบุตรหลานย้ายสถานที่เรียน รวมทั้งการมีมุมมองที่ว่าการเข้ามาอาศัยในแผ่นดินไทย ของกลุ่มต่างด้าวเป็นการเบียดเบียนทรัพยากรของแผ่นดินไทย เป็นตัวการสร้างปัญหาต่าง ๆ และเป็นภาระด้านงบประมาณของภาครัฐในการจัดบริการดูแลคุณภาพชีวิตตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะงบประมาณด้านการศึกษา การสาธารณสุข สาธารณูปโภค รวมถึงเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากแผ่นดินไทยแต่ไม่ต้องจ่ายภาษีให้ภาครัฐไทย หรือไม่ต้องรับผิดชอบค่าบริการต่าง ๆ

4) ปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ การบริหารจัดการอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ความไม่เพียงพอของงบประมาณ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ปัญหาข้อจำกัดด้านพื้นที่เนื่องจากที่ดินน้อยและราคาแพง ทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่สถานศึกษา อาคาร สนามวิ่งเล่น เครื่องเล่นสนาม และจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยได้มากนัก ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะปัญหาขยะ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าของกลุ่มนายทุนและชาวบ้านที่ต้องการขยายพื้นที่ดินทำกิน การขาดจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด

การดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดปัจจุบันอยู่ในภายใต้การดูแลของคณะกรรมการด้านศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านแรงงาน สาธารณสุข การศึกษา และความมั่นคง (ภายใต้คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด และคณะกรรมการนโยบายและขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด) และคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดตราด โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานดำเนินการจัดการศึกษาในพื้นที่ สำหรับเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด ส่วนใหญ่เป็นเด็กชาวกัมพูชา รองลงมา คือ พม่า ลาว เวียดนาม และมอญ จำแนกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ *กลุ่มแรก* เด็กเป็นบุตรหลานแรงงานต่างด้าวทั้งที่ถูกและผิดกฎหมาย เด็กกลุ่มนี้มีจำนวนมากที่สุดและส่วนใหญ่เป็นเด็กกัมพูชา *กลุ่มที่สอง* เด็กลูกครึ่งระหว่างชาวไทยกับชาวกัมพูชาซึ่งได้รับสิทธิสัญชาติไทยตามบิดาหรือมารดา และ *กลุ่มที่สาม* เด็กลูกเลี้ยงซึ่งเป็นเด็กที่มีปู่ย่าตายายเป็นชาวไทย ซึ่งการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอคลองใหญ่ โดยเฉพาะตำบลหาดเล็กซึ่งมีพื้นที่ติดชายแดนจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา รองลงมา คือ ตำบลคลองใหญ่และตำบลไม้รูด ตามลำดับ ทั้งนี้ การดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้

2.1 ด้านกระบวนการนโยบาย

2.1.1 การมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา นโยบาย

การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราดอยู่ภายใต้การดำเนินนโยบายท้องถิ่นที่สำคัญ คือ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น และแผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น การวิจัยนี้เน้นการมีส่วนร่วมจากภาคีพัฒนานโยบายหรือแผนท้องถิ่น จากกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นผู้ปกครองเด็ก และกลุ่มภาคเอกชนที่ลงทุนในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาทำงานเป็นแรงงานในพื้นที่อำเภอคลองใหญ่มักอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน และส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษาใกล้แหล่งงานและที่พักอาศัย กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นผู้ปกครองเด็กเหล่านี้มีส่วนร่วมในนโยบายการจัดการศึกษาฯ ใน 3 ระดับ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมระดับข้อมูล โดยได้รับข้อมูลจากสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับการรับสมัครนักเรียนและระเบียบแนวทางปฏิบัติเพื่อนำบุตรหลานเข้าเรียน และกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา (2) การมีส่วนร่วมระดับปรึกษาหารือ ผู้ปกครองกลุ่มชาติพันธุ์เข้าร่วมประชุม แลกเปลี่ยนข้อมูล และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของบุตรหลานร่วมกับสถานศึกษา และ (3) การมีส่วนร่วมระดับการมีบทบาทร่วมกับสถานศึกษา โดยร่วมทำกิจกรรมกับสถานศึกษา เช่น การปรับปรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่ การทำความสะอาดสถานศึกษา และบางแห่งผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจ่ายค่าบำรุงการศึกษาหรืออุปกรณ์เสริมสำหรับพัฒนาการของเด็ก เป็นต้น ทั้งนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ไม่สามารถมีส่วนร่วมระดับความร่วมมือเป็นคณะกรรมการการพัฒนาและระดับการตัดสินใจร่วมกับสถานศึกษาหรือภาครัฐได้ เนื่องจากสถานะการเป็นแรงงานต่างด้าวและความมั่นคงภายในประเทศ

2) การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) บริษัทธุรกิจทั่วไปทั้งที่เป็นผู้ประกอบการท้องถิ่นและผู้ประกอบการภายนอกที่เข้ามาลงทุนในพื้นที่กลุ่มนี้มีส่วนร่วมการจัดการศึกษาในรูปแบบการบริจาคอุปกรณ์การเรียนการสอน กีฬา อาหาร และทุนการศึกษา โดยเป็นการมีส่วนร่วมแบบครั้งคราวและจำกัดสถานศึกษา และ (2) บริษัทธุรกิจผู้ได้รับสัมปทานการลงทุนในพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรม และรับสิทธิการเข้าใช้ประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรของท้องถิ่น กลุ่มนี้ถูกกำหนดให้มีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งบริษัทหรือเพอร์ซัน เพอร์เฟค จำกัด (มหาชน) อันเป็นภาคเอกชนรายเดียวที่ได้รับสัมปทานจะต้องมีแนวทางการรับผิดชอบต่อสังคมหรือแสดงสิ่งที่เป็นคุณค่าคืนแก่ชุมชนสังคมด้านการศึกษาและสาธารณสุข ต้องมีโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมกับชุมชนและองค์กรในท้องถิ่น โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือต่อเด็กกลุ่มด้อยโอกาสในพื้นที่ รวมถึงบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดลักษณะดังกล่าวควรบังคับใช้ครอบคลุมถึงบริษัทอื่น ๆ ที่ดำเนินธุรกิจในพื้นที่ด้วย (กรมธนารักษ์, 2558)

2.1.2 สิทธิและความสามารถในการพิทักษ์สิทธิด้านการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์

ผู้ปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่รับรู้ถึงสิทธิการศึกษาของบุตรหลาน และนิยมพาบุตรหลานมาเรียนในสถานศึกษาของอำเภอคลองใหญ่ ทั้งนี้ เนื่องจาก 1) การมีค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาไทยว่ามีคุณภาพและมาตรฐานมากกว่าประเทศกัมพูชา 2) การมองเห็นโอกาสการพัฒนาจากการศึกษาในไทย โดยคิดว่าหากบุตรหลานได้รับการศึกษาในไทย ได้เรียนและมีทักษะด้านภาษาไทย ได้วุฒิบัตรการศึกษาจากไทยแล้ว การศึกษาในไทยจะเป็นบันไดสำหรับบุตรหลานของตนจะได้ต่อยอดเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เช่น หากมีทักษะภาษาไทยที่ดีจะสามารถเป็นผู้ประกอบการได้ทั้งในฝั่งประเทศ หรือประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนาม หรือสามารถใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการทำงานที่ต้องสื่อสารกับชาวไทย 3) ความสะดวกในเส้นทางคมนาคมของพื้นที่ชายแดน โดยสามารถเดินทางได้ทั้งทางบกและทางน้ำหรือทะเล ผู้ปกครองจำนวนหนึ่งจึงนำ

บุตรหลานมาเรียนในไทยแบบเข้ามา-เย็นกลับ หรือฝากบุตรหลานไว้กับญาติชาวไทยหรือครอบครัวชาวไทยที่ตนคุ้นเคย อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับรู้สิทธิการศึกษาของบุตรหลาน แต่ผู้ปกครองจำนวนหนึ่งก็ไม่สามารถพิทักษ์สิทธิในด้านนี้ได้ เนื่องจาก ความยากจนของครอบครัว จึงเกรงว่าหากนำบุตรหลานเข้าเรียน จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายเป็นภาระที่เพิ่มขึ้น เช่น ค่าเดินทางรับ-ส่งบุตรหลาน ค่าอุปกรณ์การเรียนหรืออุปกรณ์เสริมต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ปกครองบางส่วนไม่มีหลักฐานเอกสารใด ๆ ที่จะแสดงตนเพื่อให้บุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษาได้

2.2 ด้านเนื้อหานโยบาย

2.2.1 ความเสมอภาคของโอกาส การเข้าถึง และคุณภาพการศึกษา

1) **ความเสมอภาคของโอกาส และการเข้าถึงโอกาส** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาโดยยึดหลักความเสมอภาคของโอกาสและการไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ควบคู่กับหลักเมตตาธรรมตามหลักพุทธศาสนา ดังนั้น เมื่อเด็กกลุ่มชาติพันธุ์เข้าศึกษาในสถานศึกษาจึงได้รับสิทธิทางการศึกษาและได้รับการปฏิบัติเหมือนกับเด็กไทยทั่วไปทุกประการ สำหรับการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา สถานศึกษากำหนดเกณฑ์สมัครเข้าเรียนในสถานศึกษาโดยใช้เอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่แสดงสถานะของเด็กและผู้ปกครองเด็ก เช่น ใบสูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้านของผู้ปกครอง สำเนาบัตรแรงงานต่างด้าว หนังสือรับรองจากนายจ้างหรือผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ หลักฐานการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีครบถ้วนทั้งหมด ผู้ปกครองสามารถใช้เอกสารอย่างใดอย่างหนึ่งได้ กรณีไม่มีหลักฐานใด ๆ เลย สถานศึกษามีการดำเนินการสองลักษณะ กล่าวคือ (1) กรณีปฏิเสธการรับสมัครเด็กเข้าเรียน เนื่องจากท้องถิ่นมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ผู้ปกครองไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง หรือไม่สามารถระบุผู้ปกครองที่ชัดเจนได้ และ (2) การรับสมัครเด็กเข้าเรียนโดยใช้วิธีการเกลี้ยขบประมาณอันเป็นรายได้ของท้องถิ่นมาอุดหนุนการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว

2) **คุณภาพการศึกษา** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้หลักสูตรการเรียนการสอนแกนกลางควบคู่กับหลักสูตรท้องถิ่น เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ มีพัฒนาการสมวัย มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ห่างไกลยาเสพติด มีความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต เรียนรู้อยู่ร่วมกันในสังคม สำนึกความเป็นไทย ปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ทั้งนี้ เด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์จะได้รับการปลูกฝังสำนึกความเป็นไทย การเทิดทูลสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมไทยและวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันลอยกระทง วันเข้า-ออกพรรษา วันสงกรานต์ วันเด็กแห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ เป็นต้น ขณะเดียวกัน สถานศึกษาบางแห่งยังจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเคารพและยอมรับในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และจัดโครงการสอนเด็กไทยเรียนภาษากัมพูชา เพื่อให้มีทักษะภาษาประเทศเพื่อนบ้านและการแลกเปลี่ยนภาษาไทยกับภาษากัมพูชา (เทศบาลตำบลคลองใหญ่, 2559; องค์การบริหารส่วนตำบลไม้รูด, 2559; เทศบาลตำบลหาดเล็ก, 2560)

2.3 ปัญหาอุปสรรคของนโยบาย

1) ปัญหาด้านบริบท ได้แก่ ปัญหาประชากรแฝง โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน สร้างภาระแก่ท้องถิ่นในการบริการสังคมด้านการสาธารณสุข การศึกษา และสาธารณูปโภค ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ชายแดน ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะปัญหาขยะ

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และการร่อยหรอของทรัพยากรทางทะเล ปัญหาโรคติดต่อที่เกิดจากกลุ่มประชากรแฝง เช่น โรคมาลาเรีย โรคไข้เลือดออก โรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศ เป็นต้น ปัญหาด้านบริบทเหล่านี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเมื่ออำเภอคลองใหญ่ถูกพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษเต็มรูปแบบ

2) ปัญหาด้านนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ ขาดวิสัยทัศน์และเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน นโยบายมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ขาดความต่อเนื่องของแนวทางการพัฒนานโยบายถูกกำหนดจากส่วนกลางและสร้างกฎเกณฑ์กำกับครอบงำท้องถิ่น ขาดการกระจายอำนาจในนโยบายสู่ท้องถิ่น ส่วนนโยบายการจัดการศึกษาระดับพื้นที่ยังขาดความชัดเจนเช่นกัน เนื่องจากกลไกระดับพื้นที่ ได้แก่ คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและคณะอนุกรรมการด้านการศึกษาของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดเพิ่งจัดตั้งไม่นานนัก ยังอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านและขาดนโยบายการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม

3) ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนบางส่วนมีข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เนื่องจากฐานะยากจนและต้องประกอบอาชีพ ไม่สามารถจัดสรรเวลาเข้าร่วมกิจกรรมกับสถานศึกษา รวมทั้งมีปัญหาด้านภาษาการสื่อสารกับผู้ปกครองกลุ่มแรงงานต่างด้าว

4) ปัญหาด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่มีรหัสหรือไม่มีเอกสารใด ๆ ทำให้สถานศึกษาบางแห่งไม่สามารถรับเข้าเรียนในระดับปฐมวัยได้ ทำให้สูญเสียสิทธิทางการศึกษา

5) ปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ความไม่เพียงพอของงบประมาณ ครูและบุคลากรทางการศึกษา และข้อจำกัดด้านพื้นที่เนื่องจากที่ดินน้อยและราคาแพง ทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่สถานศึกษา อาคาร สนามวิ่งเล่น และเครื่องเล่นสนาม ได้มากนัก

2.2.2 ความสอดคล้องของระดับนโยบาย กติกาสากล กับบริบทพื้นที่

การดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2560 นโยบายกระทรวงมหาดไทย และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และมีทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองการพัฒนาจังหวัดตราดให้เป็นเมืองสวรรค์แห่งภาคตะวันออก ที่มีลักษณะน่าอยู่ มั่นคง เข้มแข็ง เป็นเมืองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เมืองศูนย์กลางการค้า การส่งออก เป็นประตูเชื่อมโยงสู่ภูมิภาคอื่น และเป็นเมืองที่เป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้านในแถบอินโดจีน (กัมพูชา เวียดนาม และลาว) นอกจากนี้ นโยบายการจัดการศึกษายังเน้นการเพิ่มโอกาสแก่ประชาชนตั้งแต่ระดับปฐมวัย โดยไม่เลือกปฏิบัติ ให้มีโอกาเข้าถึงบริการการศึกษา โดยเฉพาะเด็กกลุ่มด้อยโอกาส อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล ยากจน เพื่อพัฒนาให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม

อย่างไรก็ดี ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่มีได้รับรู้เกี่ยวกับสิทธิเด็กสากล ค.ศ. 1989 รวมถึงนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส พ.ศ. 2548 และคู่มือแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งเป็นกติกาสากลและ

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กชาติพันธุ์โดยตรง เนื่องจากมิได้รับการเผยแพร่หรืออบรมความรู้จากหน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้องกับกติกาสากลและนโยบายด้านเด็กกลุ่มด้อยโอกาสดังกล่าว

2.4 ปัญหาอุปสรรคของนโยบาย

1) ปัญหาด้านบริบท ได้แก่ ปัญหาประชากรแฝง โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน สร้างภาระแก่ท้องถิ่นในการบริการสังคมด้านการสาธารณสุข การศึกษา และสาธารณูปโภค ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ชายแดน ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะปัญหาขยะ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และการร่อยหรอของทรัพยากรทางทะเล ปัญหาโรคติดต่อที่เกิดจากกลุ่มประชากรแฝง เช่น โรคมาลาเรีย โรคไข้เลือดออก โรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศ เป็นต้น ปัญหาด้านบริบทเหล่านี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเมื่ออำเภอคลองใหญ่ถูกพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษเต็มรูปแบบ

2) ปัญหาด้านนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ ขาดวิสัยทัศน์และเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน นโยบายมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ขาดความต่อเนื่องของแนวทางการพัฒนานโยบายถูกกำหนดจากส่วนกลางและสร้างกฎเกณฑ์กำกับครอบงำท้องถิ่น ขาดการกระจายอำนาจในนโยบายสู่ท้องถิ่น ส่วนนโยบายการจัดการศึกษาระดับพื้นที่ยังขาดความชัดเจนเช่นกัน เนื่องจากกลไกระดับพื้นที่ ได้แก่ คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและคณะกรรมการด้านการศึกษาของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดเพิ่งจัดตั้งไม่นานนัก ยังอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านและขาดนโยบายการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม

3) ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนบางส่วนมีข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เนื่องจากฐานะยากจนและต้องประกอบอาชีพ ไม่สามารถจัดสรรเวลาเข้าร่วมกิจกรรมกับสถานศึกษา รวมทั้งมีปัญหาด้านภาษาการสื่อสารกับผู้ปกครองกลุ่มแรงงานต่างด้าว

4) ปัญหาด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่มีรหัสหรือไม่มีเอกสารใด ๆ ทำให้สถานศึกษาบางแห่งไม่สามารถรับเข้าเรียนในระดับปฐมวัยได้ ทำให้สูญเสียสิทธิทางการศึกษา

5) ปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ความไม่เพียงพอของงบประมาณ ครูและบุคลากรทางการศึกษา และข้อจำกัดด้านพื้นที่เนื่องจากที่ดินน้อยและราคาแพง ทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่สถานศึกษา อาคาร สนามวิ่งเล่น และเครื่องเล่นสนาม ได้มากนัก

แนวทางการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด

แนวทางการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด มาจากการสังเคราะห์ผลการศึกษาค้นคว้าโดยมีผลการวิจัยมีดังนี้

1. พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

1.1 การพัฒนากระบวนการนโยบาย

1.1.1 การระบุความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนานโยบาย

ความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับหลักสิทธิเด็กและควรพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาที่ยึดหลักความเสมอภาคและคุณภาพการศึกษา การลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเด็กในเขตเมืองกับเด็กเขตชนบท เด็กพื้นที่สูง หรือเด็กในพื้นที่ห่างไกล และยึดหลักความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ 2) การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์สำหรับพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ทั้งที่เป็นเด็กไทยและเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อพัฒนาให้เป็นเมืองการค้าชายแดน การบริการการท่องเที่ยว การเกษตร และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยั่งยืน 3) บริบทปัญหาของพื้นที่ โดยเฉพาะปัญหาประชากรแฝง แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรวัยเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์พื้นที่สูงที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา จำเป็นต่อการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมบุคลากรให้มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่และแนวโน้มในอนาคต และ 4) ความจำเป็นของการมีนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการเฉพาะเพื่อการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับพื้นที่และทิศทางการพัฒนา โดยใช้หลักการกระจายอำนาจทางการศึกษาและแนวทางการจัดการเชิงพื้นที่เป็นแนวทางการพัฒนานโยบาย นโยบายที่พัฒนาขึ้นควรประกอบด้วย 2 ฉบับ ได้แก่ ก. นโยบายการจัดการศึกษาระยะยาว 20 ปี เป็นนโยบายการจัดการศึกษาในภาพรวมของพื้นที่ ครอบคลุมการศึกษาทุกระดับและเด็กทุกกลุ่มเป้าหมาย มีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ตลอดจนกติกาสากล และ ข. นโยบายเฉพาะด้าน โดยพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการเฉพาะ เนื่องจากพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมากและมีความหลากหลายกลุ่ม ตลอดจนหลากหลายปัญหา จึงควรมีนโยบายเฉพาะด้านเพื่อการจัดการศึกษาที่มีความเสมอภาค ยุติธรรม และคุณภาพ

1.1.2 การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา นโยบาย

1) การส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าพื้นเมืองพัฒนาศักยภาพตนเองด้านการเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่น เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้บริหารท้องถิ่นและการเป็นคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น สำหรับกลุ่มแรงงานต่างด้าวควรมีส่วนร่วมในระดับการมีบทบาทร่วมกับสถานศึกษาเท่านั้น ไม่ควรส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมระดับการเป็นคณะกรรมการร่วมกับภาครัฐ เนื่องจากความมั่นคงภายในประเทศ

2) การพัฒนากลไกและมาตรการให้องค์กรธุรกิจเอกชนที่เข้ามาลงทุนหรือได้รับผลประโยชน์จากพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก มีการแบ่งสรรผลกำไรและมีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษาในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาส เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กยากจน เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบเฉพาะด้านการศึกษา การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตามข้อกำหนดของนโยบายรัฐบาล กรมธนารักษ์ คณะกรรมการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด และตามกรอบประชาคมอาเซียนด้านสังคมและวัฒนธรรม

1.1.3 การพัฒนาสิทธิและความสามารถในการพิทักษ์สิทธิด้านการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์

กรณีกลุ่มแรงงานใดต้องการรวมตัวเป็นชุมชนก็สามารถจัดตั้งเป็นคณะกรรมการแรงงานต่างด้าว โดยเป็นการจัดตั้งกันเองเป็นการภายในกลุ่มและอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการแบบไม่ทางการ ทั้งนี้เพื่อให้มีตัวแทนหรือผู้นำกลุ่มแรงงานต่างด้าวทำหน้าที่ประสานกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 การพัฒนาเนื้อหานโยบาย

1.2.1 การสร้างความเสมอภาคของโอกาส การเข้าถึง และคุณภาพการศึกษา

1) ภาครัฐควรกระจายสถานศึกษาให้ทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ทุกตำบลทุกอำเภอในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกลบนภูเขาสูง รวมถึงการพัฒนาสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับการจัดการศึกษาที่มีอย่างมีคุณภาพ

2) ภาครัฐส่วนกลางควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาแก่เด็กต่างด้าวซึ่งไม่มีรหัสหรือหลักฐานแสดงสถานะ และเด็กต่างด้าวจากครอบครัวยากจน เพื่อเพิ่มความสะดวกและโอกาสทางการศึกษา และควรเพิ่มบุคลากรทางการศึกษาให้เพียงพอสำหรับการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

3) ภาครัฐและภาคเอกชนควรร่วมมือสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวและเด็กไทยจากครอบครัวยากจน การสนับสนุนงบประมาณและสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาต่าง ๆ แก่สถานศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

4) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรมีการพัฒนาหลักสูตรสำหรับรองรับการเป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด ดังนี้ (1) หลักสูตรแกนกลางมีสาระการเรียนรู้กว้าง ๆ ที่เด็กทุกกลุ่มสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ เช่น พลเมืองโลก ประชาคมอาเซียน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย การพัฒนาความยั่งยืน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประชาธิปไตย เป็นต้น (2) หลักสูตรท้องถิ่นควรจัดให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมทั้งของไทย ภาคเหนือ จังหวัดตาก และท้องถิ่นนั้น ๆ รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น การพัฒนาทักษะด้านภาษา โดยเด็กควรมีทักษะด้านภาษาอังกฤษ ภาษาชนเผ่าพื้นเมือง ภาษาพม่า และภาษาจีน กระบวนการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของชนเผ่า และการปลูกฝังให้มีจิตสาธารณะและจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมรอบตัว ป่าไม้ และสัตว์ป่า ทั้งที่จังหวัดตากและที่อื่น ๆ

1.2.2 การสร้างความสอดคล้องของระดับนโยบาย กติกาสากล กับบริบทของพื้นที่

1) หน่วยงานภาครัฐส่วนกลางที่รับผิดชอบควรเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกติกาสากล สิทธิเด็กสากล นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มด้อยโอกาสและเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ให้กระจายทั่วถึงลงสู่หน่วยงานระดับปฏิบัติการในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด

2) นักวิชาการควรเข้ามามีบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำหรืออบรมความรู้เกี่ยวกับนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

3) องค์กรพัฒนาเอกชน โดยเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชนสากลด้านเด็ก ควรเข้ามามีบทบาทสนับสนุนการจัดการศึกษาท้องถิ่นและพัฒนาท้องถิ่นในมิติด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น เช่น การจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างหน่วยงานเพื่อเสริมประสบการณ์ การจัดจ้างครูผู้ดูแลเด็กให้แก่ท้องถิ่น การร่วมมือในรูปแบบบันทึกข้อตกลงร่วม เป็นต้น

2. พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด

2.1 การพัฒนากระบวนการนโยบาย

2.1.1 การระบุความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนา

ความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อตอบสนองการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดตามยุทธศาสตร์การพัฒนาให้เป็นเมืองบริการการค้าระหว่างประเทศครบวงจร ศูนย์กลางการค้าส่งและขนส่งต่อเนื่องระหว่างประเทศ การเป็นนิคมอุตสาหกรรมบริการ การเป็นศูนย์กลางให้บริการการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้อย่างยั่งยืน หรือการเป็นเมืองแห่งความสุขสีเขียว 2) บริบทปัญหาของพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตกำลังเผชิญปัญหาด้านประชากรแฝงกลุ่มแรงงานต่างด้าว ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโรคติดต่อ เป็นต้น และ 3) ความจำเป็นของการมีนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเป็นการเฉพาะพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาและบริบทของพื้นที่ โดยควรกำหนดเป็นนโยบายระยะยาว 20 ปี ประกอบด้วยวิทัศน์และแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน ครอบคลุมการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกกลุ่มเป้าหมาย และสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ทั้งนี้ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับกับทิศทางการพัฒนาและการมีส่วนร่วมป้องกันหรือแก้ไขปัญหาในบริบทของพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด

2.1.2 การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนานโยบาย

1) การส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มชาติพันธุ์แรงงานต่างด้าวมีการรวมกลุ่มกันเองแล้วจัดตั้งคณะกรรมการของกลุ่มแรงงานต่างด้าว โดยมีตัวแทนคณะกรรมการหรือผู้นำทำหน้าที่ประสานกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้บริหารท้องถิ่น ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อการติดต่อสื่อสาร รับรู้ข้อมูล และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนทั้งร่วมกันการทำงานหรือร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

2) การกำหนดระเบียบ มาตรการ หรือข้อบังคับให้ครอบครัวกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีบุตรหลานศึกษาในสถานศึกษาของไทยจ่ายเงินอุดหนุนหรือสมทบกองทุนการศึกษา โดยคำนวณยอดเงินสมทบในอัตราที่ไม่สร้างความลำบากแก่แรงงานต่างด้าว และครอบครัวแรงงานต่างด้าวที่ยากจนที่สุดจะได้รับยกเว้นการจ่ายเงินสมทบกองทุนการศึกษา โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้พิจารณาครอบครัวที่ควรจ่ายเงินสมทบดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้ครอบครัวกลุ่มแรงงานต่างด้าวมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และลดภาระด้านงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3) การพัฒนากลไกและมาตรการให้องค์กรธุรกิจเอกชนที่เข้ามาลงทุนหรือได้รับผลประโยชน์จากพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ มีการแบ่งสรรผลกำไรและมีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษาในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาส เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กยากจน เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบเฉพาะด้านการศึกษา การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เป็นต้น

2.1.3 การพัฒนาสิทธิและความสามารถในการพิทักษ์สิทธิด้านการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการแรงงานต่างด้าวในรูปแบบไม่ทางการ โดยเลียนแบบโครงสร้างกำนันผู้ใหญ่บ้านของไทย คณะกรรมการดังกล่าวนี้มีหน้าที่ดูแลสวัสดิการ สวัสดิภาพ คุณภาพชีวิต และสิทธิต่าง ๆ ของแรงงานต่างด้าว รวมถึงประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกฎระเบียบต่าง ๆ ของภาครัฐไทยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตนเอง

2.2 การพัฒนาเนื้อหานโยบาย

2.2.1 การสร้างความเสมอภาคของโอกาส การเข้าถึง และคุณภาพการศึกษา

1) ภาครัฐส่วนกลางควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาแก่เด็กต่างด้าวซึ่งไม่มีรหัสหรือหลักฐานแสดงสถานะ และเด็กต่างด้าวจากครอบครัวยากจน เพื่อเพิ่มความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษา และควรเพิ่มบุคลากรทางการศึกษาให้เพียงพอสำหรับการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

2) ภาครัฐและภาคเอกชนควรร่วมมือสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวและเด็กไทยจากครอบครัวยากจน การสนับสนุนงบประมาณและสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาต่าง ๆ แก่สถานศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด

3) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรมีการพัฒนาหลักสูตรสำหรับรองรับการเป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด ดังนี้ (1) การพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะเป็น “คนดี คนเก่ง คนกล้าหาญ มีจิตบริการ และจิตสาธารณะ” (2) การพัฒนาเด็กให้มีความรู้พื้นฐานด้านการบริการ การเกษตร การท่องเที่ยว การขนส่ง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษและกลุ่มประเทศ CLMV-T (3) การพัฒนาเด็กให้ทักษะด้านภาษาไทยและภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 2 ภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ภาษากัมพูชา และภาษาจีน และภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาเวียดนาม ภาษาอินเดีย ภาษาเกาหลีใต้ เป็นต้น (4) การพัฒนาเด็กให้จิตสาธารณะ จิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอยู่ร่วมในสังคมได้ (5) การพัฒนาเด็กให้มีความรู้สีกผูกพันและมีทัศนคติที่ดีต่อสังคมวัฒนธรรมไทย รักและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย

2.2.2 การสร้างความสอดคล้องของระดับนโยบาย กติกาสากล กับบริบทพื้นที่

1) หน่วยงานภาครัฐส่วนกลางควรเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกติกาสากล สิทธิเด็กสากล นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มด้อยโอกาสและเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ให้กระจายทั่วถึงลงสู่หน่วยงานระดับปฏิบัติการในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด

2) หน่วยงานภาครัฐส่วนกลางและหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษควรเปิดเผยหรือเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์และผลกระทบต่อพื้นที่

ชุมชนและท้องถิ่นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับรู้ เช่น ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขการลงทุนของภาคเอกชน กติกาสากลของประชาคมอาเซียนทั้งมิติเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และความยุติธรรมทางสังคมด้านการศึกษ เป็นต้น

3) นักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชนควรเข้ามามีบทบาทสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นในมิติด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมรองรับการเป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการจัดการผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นกับท้องถิ่น

ตัวแบบการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อการสร้าง ความยุติธรรมทางสังคม พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด

การวิจัยนี้นำแนวคิดการพัฒนานโยบายสาธารณะ (Public Policy Process: PDP) และแนวคิดความยุติธรรมทางสังคม มาปรับใช้ในการพัฒนาตัวแบบการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด กล่าวคือ การปรับใช้แนวคิดการพัฒนานโยบายสาธารณะซึ่งได้จากการสังเคราะห์บทบทวนวรรณกรรม และได้จำแนกเป็นประเด็น (1) การพัฒนากระบวนการ และ (2) การพัฒนาเนื้อหา

สำหรับแนวคิดความยุติธรรมทางสังคม ปรับใช้แนวคิดของ Rawls (1972) และ Sandle (2009) ในประเด็นเกี่ยวกับ (1) หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ การกระจายสิทธิและหน้าที่ และการกระจายหรือแบ่งปันผลประโยชน์จากความร่วมมือของสังคม และ (2) หลักความเสมอภาคของสังคม เมื่อคนด้อยโอกาสที่สุดของสังคมได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเหมาะสม และการได้รับหลักประกันการไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มคนด้อยโอกาสกว่า ข้อเสนอของธีระ สนิเดชาภิรักษ์ และคณะ (2559) เรื่องมิติความยุติธรรมทางสังคม ได้แก่ การยอมรับความยุติธรรมทางสังคม การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง การกระจายทรัพยากรอย่างยุติธรรม และการมีกฎเกณฑ์บรรทัดฐานเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และบทสังเคราะห์ของ รัชพร เลียงประเสริฐ (2557) เกี่ยวกับหลักการความยุติธรรมทางสังคมด้านการศึกษา ได้แก่ (1) ความเสมอภาค คือ โอกาสและการเข้าถึงการศึกษา คุณภาพการศึกษา การสนับสนุนกลุ่มคนด้อยโอกาส (2) ความหลากหลาย คือ การเคารพวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ผู้เรียน การสร้างความเข้าใจและยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่าง และการสร้างความสมดุลในสิทธิด้านการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่ม และ (3) ประชาธิปไตย คือ การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในนโยบาย โดยเฉพาะการพิจารณาการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มคนด้อยโอกาส ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยปรับใช้แนวคิดความยุติธรรมทางสังคมในลักษณะการเป็นเป้าหมายการพัฒนานโยบาย ทั้งยังใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและสิทธิเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ประกอบการพัฒนาตัวแบบดังกล่าว

การวิจัยนี้พบว่านโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด มีความเหมือนและแตกต่างกันในแต่ละประเด็น โดยสามารถเทียบเคียงการพัฒนานโยบายและความยุติธรรมทางสังคมด้านการศึกษา และพัฒนาเป็นตัวแบบการพัฒนานโยบาย ดังนี้

1. การพัฒนากระบวนการและเนื้อหา นโยบาย

1.1 การพัฒนากระบวนการนโยบาย

1.1.1 การระบุความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนานโยบาย

1) การทบทวนนโยบาย การพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด โดยหลักการควรมีความสอดคล้องกับกติกาสากล ได้แก่ อนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ปฏิญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง ค.ศ. 2007 และแผนประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิและความยุติธรรมทางสังคม นโยบายส่วนกลาง ได้แก่ นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส พ.ศ. 2548 และแผนแม่บทการพัฒนาเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย โดยยึดหลักความเสมอภาคทางการศึกษา ความยุติธรรมทางสังคมด้านการศึกษา และความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของผู้เรียน

2) การทบทวนบริบท เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราดมีบริบทที่เหมือนและแตกต่างกัน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนานโยบายให้สอดคล้องต่อบริบท ดังนี้

(1) ความเหมือนของพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด ได้แก่ ก. การเป็นพื้นที่ที่ได้รับการจัดตั้งเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงเวลาเดียวกัน และมีศักยภาพของพื้นที่ด้านการค้าชายแดน การเป็นศูนย์กลางการขนส่งและการเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศ CLMV-T และ GMS มีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการและการท่องเที่ยว และภาคการเกษตร ทั้งนี้ เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราดต้องการมุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว การเกษตร การประมง และการเป็นเมืองความสุขสีเขียว ข. ปัญหาประชากรแฝงและแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรวัยเด็กในกลุ่มชาติพันธุ์ อันเป็นปัญหาที่เผชิญในปัจจุบันและแนวโน้มอนาคต ค. ปัญหาสังคมที่สืบเนื่องจากปัญหาประชากรแฝง โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ปัญหาชุมชนแออัด ยาเสพติด การค้าประเวณี อาชญากรรม สิ่งแวดล้อมชุมชน โรคติดต่อ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัยซึ่งมีผลต่อการพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็ก ง. ปัญหาสิ่งแวดล้อม การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะจังหวัดตราดเผชิญปัญหาภูเขาขยชะบะและกองทัพอพยทะเล และปัญหาระบบนิเวศทะเลฝั่งตะวันออกของประเทศไทย ส่วนจังหวัดตากเผชิญปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวน ป่าอนุรักษ์ และอุทยานแห่งชาติ และปัญหาระบบนิเวศป่าไม้ฝั่งตะวันตกของประเทศไทย จ. ความผูกพันและความจงรักภักดีของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองพื้นที่ที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยเป็นไปอย่างเหนียวแน่น และถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลาน

(2) ความต่างของพื้นที่

ก. จังหวัดตากมีเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งที่เป็นกลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองและกลุ่มแรงงานต่างด้าว ซึ่งมีจำนวนมาก มีความหลากหลายของชนเผ่า และมีการแสดงออกถึงวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่แตกต่างอย่างชัดเจน ประกอบกับการมีภูมิศาสตร์เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน จึงมีเด็กชนเผ่าพื้นเมืองหรือชาวไทยภูเขาจำนวนหนึ่งในกลุ่มครอบครัวยากจนและอยู่ในพื้นที่ห่างไกลสถานศึกษา ทำให้ขาดโอกาสและการเข้าถึงการศึกษา ขณะที่เด็กกลุ่มแรงงานต่างด้าว

จำนวนหนึ่งในครอบครัวยากจนที่สุด เด็กกำพร้า และเด็กไร้สถานะ ก็ขาดโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาเช่นกัน ดังนั้น การพัฒนาจึงเน้นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กทั้ง 2 กลุ่ม รวมถึงเด็กชาวไทยในพื้นที่ โดยเฉพาะเด็กกลุ่มด้อยโอกาสที่สุด ขณะที่จุดเน้นการพัฒนาของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ได้แก่ การขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยกลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง และการจัดการกับปัญหาโรคติดต่อบริเวณพื้นที่ชายแดนแนวตะเข็บไทย-เมียนมาร์ ซึ่งเป็นโรคเฉพาะและมีลักษณะแปลกกว่าโรคทั่วไป

ข. จังหวัดตราดมีกลุ่มชาติพันธุ์เฉพาะกลุ่มชาติเฉพาะแรงงานต่างด้าว และมีการแสดงวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่ไม่แตกต่างกับชาวไทยเท่าใดนัก ทั้งยังมีการอยู่ร่วมกันอย่างผสมกลมกลืน เนื่องจากความผูกพันทางประวัติศาสตร์และการเป็นเครือญาติสายเลือดผสมระหว่างไทยกับกัมพูชาและชาวชาติพันธุ์ในกลุ่มอินโดจีน ขณะที่จุดเน้นการพัฒนาของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ได้แก่ การแก้ไขปัญหายาเสพติดเนื่องจากเป็นปัญหาสำคัญของชายแดนไทย-กัมพูชา และปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาขยะบกและขยะทะเล ระบบนิเวศทะเล ปัญหาเหล่านี้ต้องมีการจัดการศึกษาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็ก และปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่เด็กปฐมวัยทั้งเด็กต่างด้าวและเด็กไทย

3) ความจำเป็นต่อการพัฒนานโยบาย

(1) การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ต่อไปในอนาคตเด็กปฐมวัยทั้งกลุ่มชาติพันธุ์และเด็กไทยทั่วไปจะกลายเป็นแรงงานภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการและการท่องเที่ยว และภาคการเกษตร ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าว รวมทั้งพื้นที่ประเทศในกลุ่ม CLMV-T และ GMS ภายใต้บริบทอาเซียนและความร่วมมือของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคน้ำโขง ดังนั้น การพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นสิ่งจำเป็น

(2) การจัดการศึกษาสำหรับพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษต้องการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษา โดยเป็นนโยบายระยะยาว 20 ปี มีวิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน มีแนวทางการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง และมีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี นโยบายการจัดการศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีทั้งฉบับที่เป็นภาพรวมของการพัฒนา และฉบับที่เป็นนโยบายเฉพาะด้าน ดังนี้

ก. เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราดต้องการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาในภาพรวมของพื้นที่ ครอบคลุมการจัดการศึกษาทุกระดับและผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย มีเป้าหมายเพื่อเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์สำหรับพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ รวมถึงการเตรียมการเป็นผู้ประกอบการและแรงงานในประเทศเพื่อนบ้านและประเทศหลักด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ จีน และอินเดีย โดยมีการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนแบบบูรณาการเชิงสาระการเรียนรู้ ทักษะ และการเสริมประสบการณ์ ตลอดจนมีการบูรณาการหรือร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข. เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากต้องการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ และต้องการความมั่นคงชายแดนทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ การออกแบบนโยบายเฉพาะ

กลุ่มชาติพันธุ์นี้ควรมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัย เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเด็กครอบครัวยากจนและอยู่ในภาคการเกษตร การพัฒนาเด็กปฐมวัยกลุ่มนี้จึงควรเน้นเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้ประกอบการหรือแรงงานในภาคการเกษตร และภาคบริการและการท่องเที่ยว ตลอดจนทั้งมีการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เด็กปฐมวัย

1.1.2 การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา นโยบาย

1) การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองหรือชาวไทยภูเขา ควรมีส่วนร่วมในนโยบายการจัดการศึกษา 5 ระดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมระดับการรับรู้ข้อมูล ระดับการปรึกษาหารือร่วมกับสถานศึกษา ระดับมีบทบาทร่วมทำกิจกรรมกับสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับสร้างความร่วมมือแบบทางการกับภาครัฐโดยการเป็นคณะกรรมการชุดต่าง ๆ และระดับการมีอำนาจตัดสินใจในนโยบายโดยการเป็นผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารและบุคลากรสถานศึกษา และผู้นำชุมชน (2) กลุ่มแรงงานต่างด้าวควรมีส่วนร่วม 3 ระดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมระดับรับรู้ข้อมูล ระดับการปรึกษาหารือร่วมกับสถานศึกษา และระดับมีบทบาทร่วมทำกิจกรรมกับสถานศึกษา โดยไม่สามารถมีส่วนร่วมในระดับที่ 4-5 ได้ เนื่องจากความมั่นคงภายในของประเทศ

2) การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ควรมีส่วนร่วมในนโยบายการจัดการศึกษาทั้ง 5 ระดับ ได้แก่ ระดับการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษและสภาพปัญหาต่าง ๆ ระดับการปรึกษาหารือร่วมกับสถานศึกษาโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ และข้อเสนอการจัดการศึกษา ระดับมีบทบาทร่วมทำกิจกรรมกับสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การร่วมจัดโครงการอาหารกลางวัน โครงการกีฬา โครงการเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โครงการปรับภูมิทัศน์สถานศึกษา เป็นต้น ระดับสร้างความร่วมมือแบบทางการร่วมกับภาครัฐโดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหรือกลไกการจัดการศึกษาท้องถิ่น และระดับการมีส่วนร่วมตัดสินใจในนโยบายการจัดการศึกษาในฐานะตัวแทนภาคธุรกิจเอกชน ผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบสังคม ผู้เป็นนักลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ และผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้รูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน สามารถดำเนินการได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรก การพัฒนากลไกที่ภาคเอกชนเป็นเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบหลัก เช่น คณะกรรมการรับผิดชอบสังคมด้านการศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของหน่วยงานเอกชนนั้น ๆ และคณะกรรมการกองทุนการศึกษา เป็นต้น และรูปแบบที่สอง การพัฒนาที่ภาคเอกชนมีส่วนร่วมเข้าไปเป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงานร่วมกับภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

3) การมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนาอื่น ๆ ได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชนต่างประเทศถูกคาดหวังให้มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือร่วมกับสถานศึกษา และระดับมีบทบาททำกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษา เช่น การแลกเปลี่ยนครูและบุคลากรทางการศึกษา การสนับสนุนทุนการศึกษา การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น และนักวิชาการถูกคาดหวังให้มีส่วนร่วมระดับการปรึกษาหารือ การให้ความรู้ คำแนะนำแก่สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ และความรู้เกี่ยวกับกติกาสากลและอาเซียน

1.1.3 การพัฒนาสิทธิและความสามารถในการพิทักษ์สิทธิด้านการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์

1) การส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองพัฒนาศักยภาพและความสามารถด้านการเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้ท้องถิ่น เพื่อพัฒนาบทบาทเป็นผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกท้องถิ่น และผู้บริหารสถานศึกษา ให้มากขึ้น เพื่อความสามารถในการพิทักษ์สิทธิในด้านต่าง ๆ ของชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย รวมถึงสิทธิด้านการศึกษาของบุตรหลาน

2) การส่งเสริมหรือเปิดโอกาสให้กลุ่มแรงงานต่างด้าวรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชนแรงงานต่างด้าว หรือกลไกในชื่อเรียกอื่น เพื่อดูแลคุณภาพชีวิตและสวัสดิภาพของพวกตน เพื่อการปกป้องสิทธิประโยชน์ของตนเอง เพื่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเพื่อการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาสำหรับบุตรหลานชาวแรงงานต่างด้าวกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นต้องอยู่ในรูปแบบไม่ทางการเนื่องจากความมั่นคงของประเทศ

1.2 การพัฒนาเนื้อหานโยบาย

1.2.1 การสร้างความเสมอภาคของโอกาส การเข้าถึงการศึกษา และคุณภาพการศึกษา

1) การสร้างความเสมอภาคของโอกาสและการเข้าถึงการศึกษา

(1) การพัฒนาสำหรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด ได้แก่ ภาครัฐส่วนกลางจัดสรรและกระจายงบประมาณให้ครอบคลุมเด็กทุกกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยที่ยังขาดโอกาสการเข้าถึงการศึกษา ภาคเอกชนจัดตั้งกองทุนการศึกษาสำหรับเด็กในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยมีการบริหารจัดการร่วมกับคณะกรรมการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษด้านการศึกษาของจังหวัดตากและจังหวัดตราด คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดตากและจังหวัดตราด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนชุมชน และภาคีพัฒนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) การพัฒนาเฉพาะเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ควรสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระจายสถานศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และทั่วถึงผู้เรียน โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ในครอบครัวยากจน อาศัยในพื้นที่ห่างไกล และพื้นที่สูง

(3) การพัฒนาเฉพาะเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด ควรมีกฎเกณฑ์หรือระเบียบให้ครอบครัวแรงงานต่างด้าวหรือชาวกัมพูชาที่นำบุตรหลานมาเรียนฝั่งประเทศไทย จ่ายเงินอุดหนุนการศึกษาหรือสมทบเข้ากองทุนการศึกษาท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้พิจารณากำหนดเกณฑ์และครอบครัวที่ควรจ่ายเงินอุดหนุนอย่างเหมาะสม แต่เกณฑ์ดังกล่าวนี้ยกเว้นครอบครัวแรงงานต่างด้าวฐานะยากจน

2) คุณภาพการศึกษา เป็นการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน พัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง มีจิตบริการ จิตสาธารณะ มีทักษะหลายภาษา พัฒนาเด็กให้มีความรู้พื้นฐานด้านการบริการ การท่องเที่ยว การเกษตร การประมง การขนส่ง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีทักษะด้านภาษาไทยและภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 2 ภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ภาษาพม่า กัมพูชา จีน และอินเดีย การพัฒนาให้เด็กมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม เคารพผู้อื่น อยู่ร่วมในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายได้ รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อสังคมไทย รักและเทิดทูนสถาบัน

พระมหากษัตริย์ไทย การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กเป็นแรงงานที่มีฝีมือ หรือผู้ประกอบการรายใหม่ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ กลุ่มประเทศ CLMV-T และ GMS

1.2.2 การสร้างความสอดคล้องของระดับนโยบาย กติกาสากล กับบริบทของพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐส่วนกลางควรมีการเผยแพร่ความรู้กติกาสากลและนโยบายส่วนกลางเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงกติกาของประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะด้านสังคม และวัฒนธรรมว่าด้วยความร่วมมือด้านความยุติธรรมทางสังคมด้านการศึกษา ผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษต่อพื้นที่ท้องถิ่น และแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมกับสภาพ บริบท

2. เป้าหมายการพัฒนานโยบายเพื่อการสร้างความยุติธรรมทางสังคม

คณะผู้วิจัยสังเคราะห์การกำหนดเป้าหมายการพัฒนานโยบายเพื่อตอบสนองต่อ หลักการความยุติธรรมทางสังคมด้านการศึกษา 5 ประการ ได้แก่

2.1 หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นการแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ การวางบรรทัดฐานของความยุติธรรมเพื่อคุ้มครองเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ด้อยโอกาส ขณะเดียวกันก็ไม่ควรละเลยเด็กชาวไทยที่เป็นเด็กยากจนด้อยโอกาสที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน

2.2 หลักความเสมอภาค เป็นการจัดการให้คนด้อยโอกาสที่สุดของสังคมได้รับสิทธิ ประโยชน์อย่างเหมาะสม คนด้อยโอกาสในที่นี้ หมายถึง เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ที่มาจากครอบครัวยากจน และยากจนที่สุด เด็กบนพื้นที่สูงหรือพื้นที่ห่างไกลสถานศึกษา เด็กเหล่านี้ควรได้รับโอกาสและการ เข้าถึงการศึกษามีคุณภาพอย่างเสมอภาคกับเด็กชาวไทยทั่วไป

2.3 หลักการกระจายทรัพยากรและการแบ่งสรรผลประโยชน์ เป็น (1) การ กระจายหรือจัดสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรมโดยภาครัฐ และ (2) การแบ่งสรรผลประโยชน์หรือกำไร ของภาคเอกชนสู่สังคม โดยเฉพาะเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นผู้ด้อยโอกาส รวมถึงเด็กชาวไทย ผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับโอกาสทางการศึกษา การเข้าถึงการศึกษา และการศึกษามีคุณภาพมากขึ้น การแบ่งสรรผลประโยชน์นี้สามารถดำเนินการในรูปแบบกลไกคณะกรรมการความร่วมมือระหว่าง ภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคสังคม โดยการมีการบริหารจัดการร่วมกันในลักษณะต่าง ๆ การจัดตั้ง กองทุนเพื่อการศึกษาของเด็กกลุ่มด้อยโอกาสทั้งที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์และเด็กไทย โดยกองทุนต้องมีการสร้างกฎเกณฑ์ กติกา ในการกระจายทรัพยากรจากกองทุนเพื่อสร้างโอกาสในการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตของเด็ก

2.4 หลักการยอมรับความหลากหลาย การยอมรับและเข้าใจความแตกต่างด้าน ต่าง ๆ ของผู้เรียน รวมถึงความแตกต่างด้านเศรษฐกิจและสังคม การแสดงการเคารพวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของผู้เรียน การจัดเรียนการสอนที่ไม่ครอบงำและกีดกันการแสดงออกทางวัฒนธรรมและ อัตลักษณ์ของผู้เรียน การจัดให้มีโครงการที่สร้างความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างของเด็กกลุ่ม ชาติพันธุ์

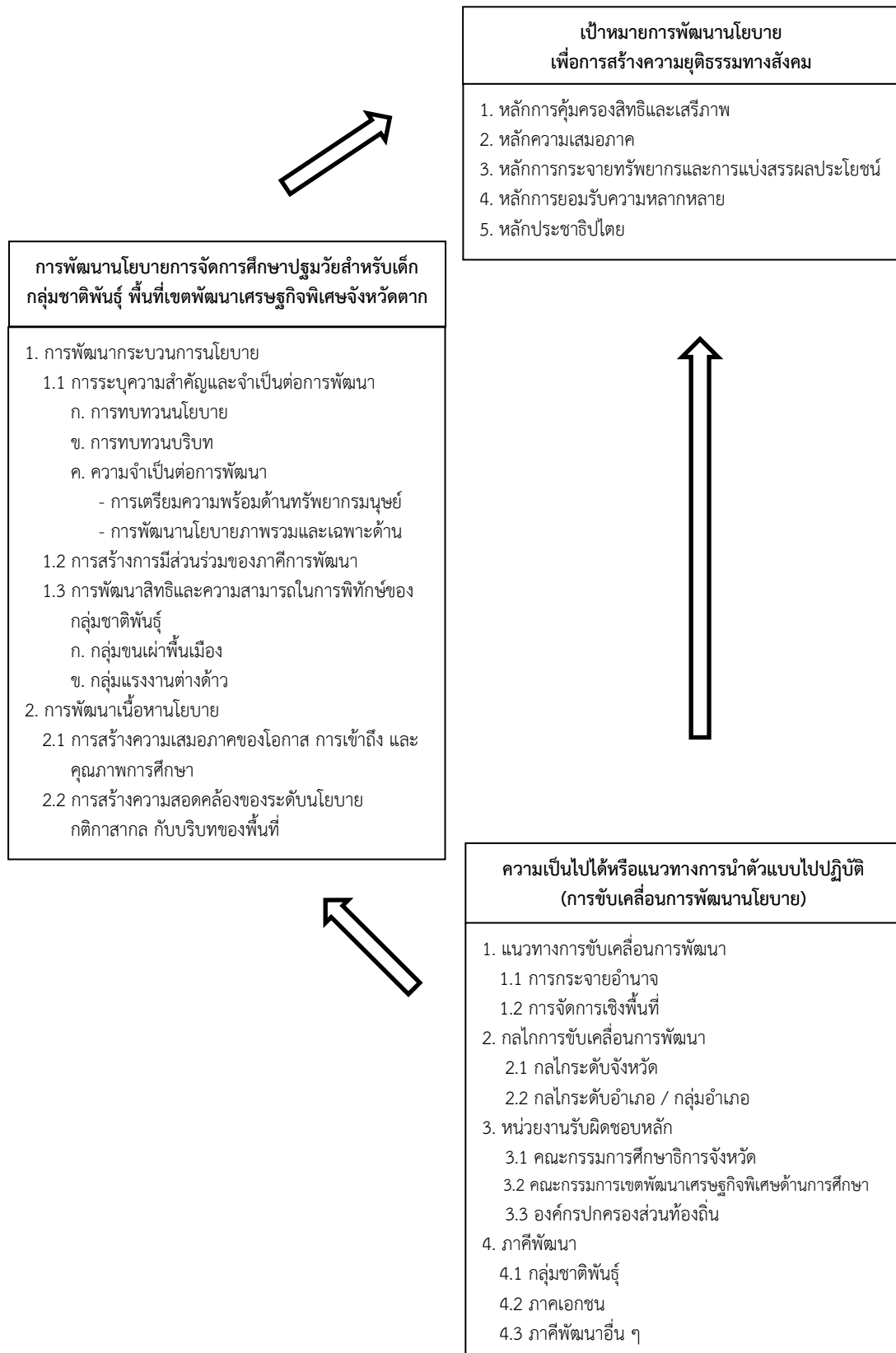
2.5 หลักประชาธิปไตย เป็นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในนโยบายการจัดการ การศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติ พันธุ์รวมกลุ่มปกป้องสิทธิผลประโยชน์ของตนเอง โดยเฉพาะสิทธิทางการศึกษาสำหรับบุตรหลาน

3. ความเป็นไปได้หรือแนวทางการนำตัวแบบนโยบายไปปฏิบัติ

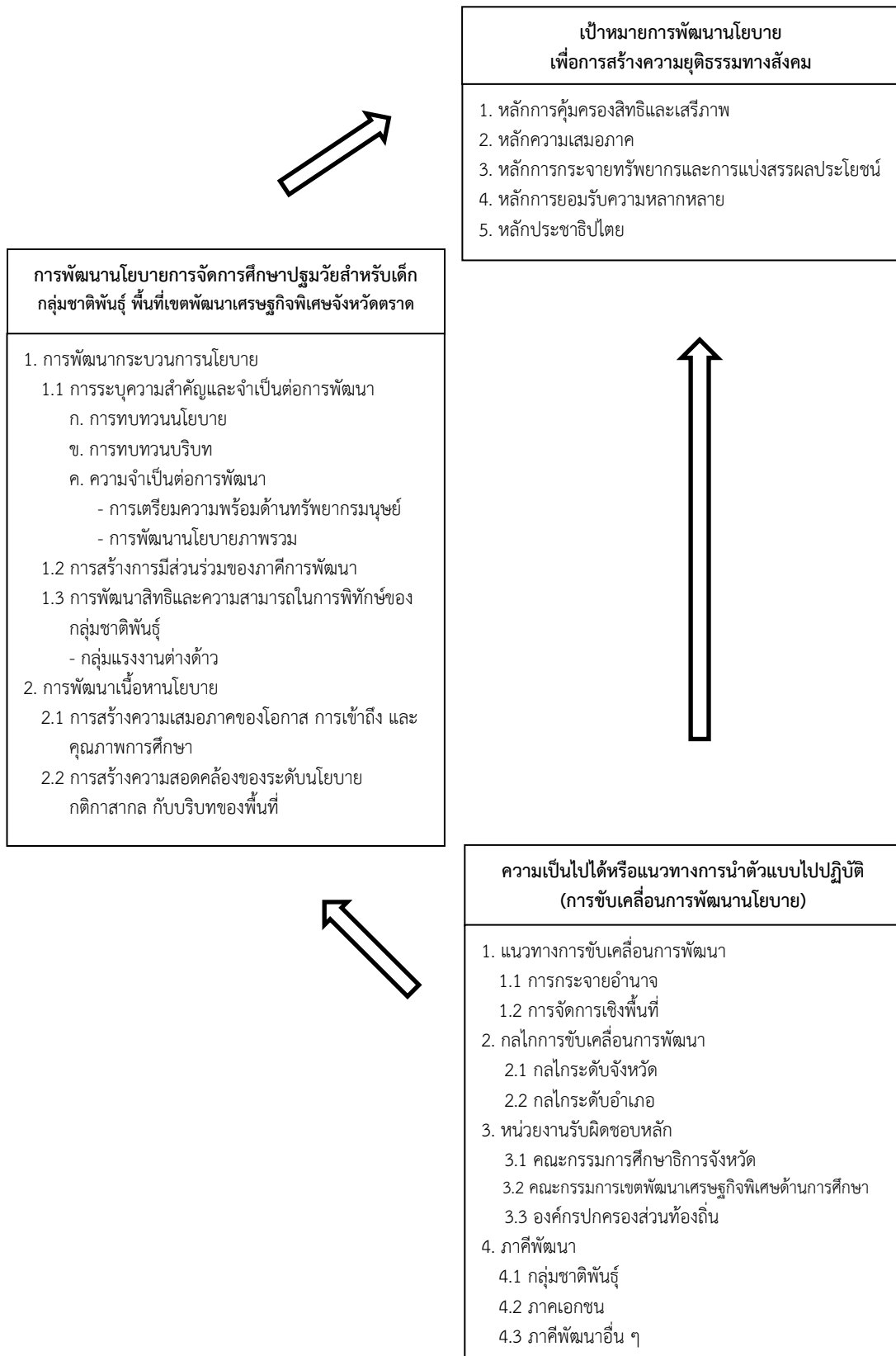
หน่วยงานหรือกลไกที่เกี่ยวข้องกับนโยบายควรได้รับการกระจายอำนาจให้มีอำนาจอิสระในการพัฒนาและการบริหารจัดการนโยบาย โดยยึดหลักการจัดการตนเองเชิงพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราด ทั้งนี้ กลไกที่ควรมีหน้าที่รับผิดชอบหลักหรือเกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษา หรือกลไกขับเคลื่อนการพัฒนา มี 2 ระดับ ได้แก่

1) ระดับจังหวัด หน่วยงานหลักที่ควรรับผิดชอบนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ควรเป็นคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดตากและจังหวัดตราด โดยทำงานประสานร่วมกับคณะกรรมการเขตพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดตากและตราดที่รับผิดชอบด้านการศึกษา โดยมีการจัดตั้งในรูปแบบคณะกรรมการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและจังหวัดตราดเพื่อพัฒนานโยบายการศึกษาในภาพรวม และคณะอนุกรรมการพัฒนานโยบายเฉพาะด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ โดยองค์ประกอบของคณะกรรมการ ควรมาจากตัวแทนภาคีการพัฒนาครอบคลุมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ระดับอำเภอและกลุ่มอำเภอ กลไกนี้อยู่ในรูปแบบคณะอนุกรรมการระดับอำเภอและกลุ่มอำเภอเพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างใกล้ชิดกับพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายในอำเภอและกลุ่มอำเภอนั้น ๆ โดยองค์ประกอบของคณะอนุกรรมการควรมาจากตัวแทนในพื้นที่ที่มีหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะตัวแทนชุมชน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่อำเภอ กลุ่มผู้ปกครอง เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ประกอบการท้องถิ่น ผู้ประกอบการจากภายนอกที่เข้ามาลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยมีการพัฒนาและการบริหารจัดการในลักษณะอำเภอจัดการตนเอง ทั้งนี้ กลไกดังกล่าวนี้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบทั้งการพัฒนา นโยบายการจัดการศึกษาในภาพรวมและนโยบายเฉพาะด้านการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอและกลุ่มอำเภอของพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยเน้นเป็นกลไกที่มีกระบวนการพัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่การกระจายอำนาจระดับอำเภอที่เรียกว่าอำเภอจัดการตนเอง

ภาพที่ 4.3 ตัวแบบการพัฒนา นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์
เพื่อการสร้างคุณธรรมทางสังคม พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

ภาพที่ 4.4 ตัวแบบการพัฒนา นโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์
เพื่อการสร้าง ความยุติธรรมทางสังคม พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด